

II RIIGIKOGU

9. istungjärk. **Protokoll nr. 291 (39).** 1925. a.

II Riigikogu koosolek 4. detsembril
1925. a. kell 10 hom.

Kokku on tulnud 87 Riigikogu liiget.

Valitsuses looshis: sõjaminister **J. Soots**,
põllutööminister **A. Kerem**, haridusminister
H. B. Rahamägi.

Päevakord:

1. Nuhtlusseaduse §§ 1175, 1176, 1177,
1395¹, 1395² ja 1399 muutmise seadus — re-
daktsiooni komisjoni ettepanek.

2. Ehitusseaduse § 177. täiendamise sea-
dus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

3. Tallinna sõjaväe haigemaja maa-ala piiri
ja haigemaja piirides oleva avaliku tee korralda-
mise seadus — redaktsiooni komisjoni ette-
panek.

4. Konsulaarseadustiku muutmise seadus
— redaktsiooni komisjoni ettepanek.

5. Hoolekandekohtute asutamise seaduse §
11. muutmise seadus — redaktsiooni komis-
joni ettepanek.

6. Vabariigi Valitsuse liikmete, Riigikogu
esimehe ja riigikontrolööri palgamäärade muut-
misseadus — II lugemisel.

7. Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade
korraldusseadus — II lugemisel.

8. Põlise tarvitamise ja eluaseme seadus —
maakomisjoni ettepanek.

9. Kogukondade ja asutuste rendimaade
korraldusseadus — maakomisjoni ettepanek.

10. Üüriseaduse muutmise ja ärakaotamise
seadus — I lugemisel.

11. Üüriseaduse muutmise seaduseelnõu —
üüriseaduse komisjoni ettepanek.

12. Riigikogu poolt 2. detsembril 1921. aas-
tal vastuvõetud üüriseaduse muutmise seadus-
elnõu — üüriseaduse komisjoni ettepanek.

13. Rahvasteliidu põhikirja 16. artikli muut-
mise protokollkiinnitamise seadus — välis-
komisjoni ettepanek.

14. Seitsmenda rahvusvahelise töö-konve-
rentsi poolt Genfis vastuvõetud kutsehaiguste
kahjutasu konventsiooni eelnõu kinnitamise sea-
dus — töökaitse komisjoni ettepanek.

15. Seadus merilaevanduses töötavate laste
ja alaealiste sundusliku arstliku järelvaatuse
kohta — töökaitse komisjoni ettepanek.

16. Autasumaa tarvitamise seadus — maa-
komisjoni ettepanek.

17. Raadioseadus — üldkomisjoni ettepa-
nek.

Koosolekut juhatab esimees **A. Rei**.

Sekretäri kohal sekretäär **J. Holberg**,
vahepeal abisekretäär **L. Raudkepp**.

Koosolek algab kell 10.15 min.

1. Päevakorra Juhataja **A. Rei**: Avan
muutmise. Riigikogu koosoleku.

J. Mürk (mo): Panen ette päevakorda
muuta ja nimelt järgmiselt: võtta päevakorra-
punktid 10, 11, 12 — 6-da päevakorra-punkti
järele. Oma ettepanekut põhjendan sellega:
need on üüriseadused, ja üüriseadus on
üks niisugune seadus, mis juba kauemat aega
päevakorral seisnud, kuid millega kaugemale
ei ole jõutud, ja et arvata võib, et päevakorra-
punktid 7, 8, 9 kauemat aega võtavad, selle-
pärast oleks tarvis üüriseadused ettepoole pai-
gutada, et nendega ometi edasi jõuda.

Juhataja **A. Rei**: Rkl. Mürk'i poolt
on ettepanek, päevakorra-punktid 10, 11 ja 12
võtta 6-da päevakorra-punkti järele. (Hääleta-
takse.) Ettepaneku poolt on 28 häält, vastu
20 häält, seega on ettepanek vastu
võetud.

2. Nuhtlussea- Redaktsiooni kom-
duse §§ 1175, misjoni aruandja **O.**
1176, 1177, **Gustavson** kannabet-
1395¹, 1395² te ja eraldi hääletami-
ja 1399 muut- sel võetakse vastu
mise seadus — nähtava enamusega re-
redaktsioon. daktsiooni komisjo-
ni parandused 1—10.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigiko-
gule ette vastu võtta „Nuhtlusseaduse §§ 1175,
1176, 1177, 1395¹, 1395² ja 1399 muutmise
seaduse” lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt
kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul järg-
miste muudatustega.

1. Esimene rida: tühistatakse, p. o. kaotavad maksvuse.

2. § 1175, neljas rida: tarvitamise jaoks, p. o. tarvitamiseks.

3. Sealsamas, kuues rida: õiged ei olnud, p. o. ebaõiged.

4. Sealsamas, kaheksas rida vastu võtta: c) ilma seadusliku templita.

5. § 1395¹: loetlemisel võtta numbrite asemele tähed.

6. Sealsamas, lit. b) vastu võtta: järelehtud templiga kaalu, vihi või mõõdu tembeldas.

7. Sealsamas, lit. c) peale pandud, p. o. löödud.

8. § 1395²: loetlemisel numbrite asemele võtta tähed ja lit. a) vastu võtta: „müüs või hoidis tarvitamise jaoks või tarvitab kauplemise või tööstusäriajamise juures kaalu, vihti või mõõtu, mis teadvalt tembeldatud järelehtud templiga või millel proovikoja poolt löödud tempel muudetud.“

9. Sealsamas, lit. b): kustutada „seesugust“.

10. Sealsamas, lause teine osa vastu võtta: ja tembeldamiseks ei olnud esitatud, kuid millel teisalt võetud tempel peal oli.

3. Ehitusseaduse § 177. täiendamise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja O. Gustavson kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastunähtava enamusega redaktsiooni komisjoni parandused 1. ja 2.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Ehitusseaduse § 177. täiendamise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul järgmiste muudatustega:

1. Pealkirjas: täiendus, p. o. täiendamise seadus.

2. Teine lõige, teine rida: kustutada „või“.

4. Tallinna sõjaväe haigemaja maa-ala piiri ja haigemaja piirides oleva avaliku tee korraldamise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja O. Gustavson kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega redaktsiooni komisjoni parandused 1. ja 2.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Tallinna sõjaväe haigemaja maa-ala piiri ja haigemaja piirides oleva avaliku tee korraldamise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul järgmiste muudatustega:

1. § 1: kolmandast reast alustades vastu võtta: lubatakse haigemaja III alevi hüpooteegi ringkonnas kinnistus nr. nr. 787 ja 788 all asuvast maa-alast võõrandada, jne.

2. § 2: kinnitamise puhul, p. o. kinnitamisel.

5. Konsulaarseadustiku muutmise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja O. Gustavson kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega redaktsiooni komisjoni parandused 1—16.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Konsulaarseadustiku muutmise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul järgmiste muudatustega:

1. § 3: astub jõusse, p. o. hakkab maksuma.

2. Lisa, § 1, märkus 1 ja mitmel pool mujal: selle, p. o. käesoleva.

3. Sealsamas § 3: sündimise, p. o. sünni.

4. Sealsamas § 6. lit. a) neljas rida: erilisi makse, p. o. erimakse.

5. Sealsamas, märkus: ei ulata 800 k. fr. aastas, p. o. ei ulata üle 800 k. fr. aastas.

6. Sealsamas, § 7, eelviimane rida: kustutada „tõeliselt“.

7. Sealsamas, § 24. lit. b) vastu võtta: kui kaubad väljaspoolt Eestit.

8. Sealsamas § 22. märkus 1. neljas rida: antakse välja, p. o. antakse.

9. Sealsamas, viies rida, samuti § 25: tervisliku, p. o. tervishoidliku.

10. Sealsamas, märkus 3, lit. c) teine rida: seda, p. o. sadamat.

11. Sealsamas, viimane rida: operatsiooniga ja, p. o. operatsioonita, ja.

12. § 27, lause lõpuosa vastu võtta: samuti aegunu asemele ajutise lõputunnistuse väljandmise jne.

13. § 33, märkus, esimene rida: sissetulevad, p. o. esitatavad.

14. § 35, viies rida: juhtnöörde järgi, p. o. juhtnööridel.

15. § 36, teine rida: täitmise juures, p. o. täitmisel.

16. Sealsamas lit. a) algus vastu võtta: kulud, mis vastavalt kohalikkudele oludele tehtud ja mis lähevad kas tasuks tõlkidele, asjatundjatele, käskjalgadele või telegrammide, kuulutus- te jne. peale, samuti kulud jne.

6. Hoolekandekohtute asutamise seaduse § 11. muutmise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu redaktsiooni komisjoni parandus.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Hoolekandekohtute asutamise seaduse § 11. muutmise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul järgmiste muudatustega:

1. Neljas lõige: „Märkus maksvuseta“ kustutada, kuna esimeses lõikes öeldud on, et § 11. muudetakse, ja teises ning kolmandas lõikes ka muudetud tekst avaldatud, nõnda et mõtet ei saa tekkida muudetud § märkuse maksujäämisest.

7. Vabariigi Valitsuse liikmete, Riigikogu esimehe ja riigikontrolööri palgamäärade muutmise seadus — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Luur** (loeb): Vabariigi Valitsuse liikmete, Riigikogu esimehe ja riigikontrolööri palgamäärade muutmise seadus.

H. Anto (rhvsv): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Arutusel oleva seaduse esimesel lugemisel tähendas aruandja rkl. Luur, et tema Vabariigi Valitsuse liikmete, Riigikogu esimehe ja riigikontrolööri palkade kõrgendamises näeb üldiste riigiteenijate palkade reguleerimise lähenemist. Seesugune omapärane põhjendus käesoleva seaduse vastuvõtmiseks, kui aruandja sellega öelda tahtis, et tal arvurikka väiksemapalgaliste ametnikkude ja teenijate raske seisukord südame ligi, sunnib tahtmata muigama. Sest vaadake — tuhanded riigiametnikud ja teenijad, kelle vilets palk kaugelki elatismiinumini ei ulata, ja kelle perekonnad ennast silgu-leivaga elatavad, võivad nüüd end trööstida teadmise, et vabariigi kõige suurema palga saajatele ametnikkudele on palku tõstetud!

Mu härrad, see kõlab valusa pilkena ja täidab kibedusega nende hinge, kes aast-aastasse puudusega võideldes riigitruiilt oma ülesandeid täidavad, elades päevast-päeva lootusega, et kord aeg tuleb, mil ka nende tööd vääriselt hinnatakse.

Meie riigiametnikud on kaua küllalt kannatlikult oodanud seda aega, mil riigi rahaline seisukord nii kaugele paraneb, et võimalus leiduks neile tööväärilist tasu maksta. Nad kannataksid veel ja ootamine oleks hulga kergem, kui Riigikogu õiglaselt kõigi ametnikkude ja teenijate seisukorda ühekorranga võimalust möö-

da parandada püüaks, olgu see palgakõrgendus suur või väike.

Eestis pole kaugelki aeg kätte jõudnud, kus meie vabalt võiksime ametnikkudele palka maksta nende ülesannete tähtsuse järgi — seda ei luba riigi rahaline seisukord. Meie võime vähehaaval selle poole püüda, kuid enne, kui palgaredeli alumistel astmetel seisvate ametnikkude palk ei ulata elatismiinumini, ei tohiks meie ka kõrgemaid ametnikke eelistada ja neile tasu maksta, mis täiel määral nende tähtsusele ning seisukohale vastab. Kui juba kannatama peab, siis kannatagu kõik. See oleks vähemalt õiglane seisukoht. Võetakse aga arutuselolev seadus vastu, siis tekitab see väikese palga saajate ametnikkude ja teenijate peres suurt meelegibedust ja rahulolematust, mis meile aga riiklikult seisukohalt sugugi kasulik ei ole. Seepärast teen ettepaneku, käesoleva seaduseelnõu pealkiri, ühes sellega ka kogu seadus, tagasi lükata.

A. Jõeäär (stp): Väga lugupeetud härrad rahvasaadikud! Mina ühinen ettepanekuga, mida tegi lugupeetud eelkõneleja, ja nimelt tagasi lükata seaduseelnõu pealkiri ja selle järele kogu seadus. Ühinen ka kõigi nende põhjendustega, mida eelkõneleja ette tõi, kuid julgaksin omalt poolt peale selle küsimuse üles tõsta, kas käesolev seadus ei ole kaudselt vastolus põhiseadusega? Võib olla otsekohest vastolu temas leida on ehk raske, kuid minu arvates on küsimus sarnane, mida selles mõttes seletada võib, et kui käesoleva seadusega Riigikogu liikmete palku suurendatakse, siis meie sellega põhiseaduse nõudmist rikume, mis järgmiselt väljendatud: Riigikogu võib oma liikmete palkasid kindlaks määrata ainult järgnevate Riigikogu koosseisude jaoks. Eelmine Riigikogu on teinud palgad ärarippuvaks ministrite palkadest, ja niipea kui ministrite palgad suurenevad, suurenevad sellega automaatselt ka Riigikogu liikmete palgad. Selle tõttu arvan, et kuigi põhiseadus ennast kuidagiviisi nii laseks tõlgitseda, et sarnane moodus võimalikuks saaks, siiski peaks meie sisemine õiglustunne, südametunnistus, selle vastu kõnelema, ja seadus tuleks tagasi lükata, kuigi härrad ministrid vähekene selle all kannatama peaksid.

A. Anderkopp (töer): Austatud Riigikogu liikmed! Mina olen üks neist, kes seaduseelnõule, mis Riigikogule esitati, alla kirjutas, ja seega järelikult seaduseelnõu toetanud. Põhjused, mis mind seda tegema sundisid, olid üldises kokkuvõttes need, mis elnõu seletuskirjas juba tähendatud on. Siin on tähendatud, et meie ei saa Vabariigi Valitsuse liikmete palgaküsimust üles võtta enne, kui ei ole amet-

nikkude palgaküsimus täies ulatuses üles võetud. Austatud Riigikogu liikmed! Meie teame väga hästi, missugused raskused meil on tugevate inimeste valitsusesse saamiseks, kes väljaspool töödega köidetud on. Need inimesed on ju alati teatavas mõttes tuule peal, sest valitsus ei ole meil kunagi kestnud pikki aastaid. Inimesi sunnitakse oma tööpõllult lahkuma, kuid pärast sinna tagasimineku ei ole sugugi kerge. Sellepärast kui tahetakse, et meil asjatundjad inimesed valitsusesse tuleksid, ja et meie mitte nii kaugelt ei lähleks, et valitsusesse võtaksime ainult poliitikategelasi, vaid meil on ju terve rida alasid valitsuse töös, kus tarvis on asjatundjaid inimesi, võib olla ka väljaspool Riigikogu, siis peame meie võimaluse andma, et need inimesed saaksid töötada väärikselt ja ei tarvitseks karta, et täna valitsusesse tulles ja oma tööpõldu kõrvale jättes, nad kuu või kahe pärast ilma leivata jäävad. Teiselt poolt vastuseks sellele küsimusele, et ei saa valitsuse liikmete palka reguleerimisele võtta, enne kui ametnikkude palgaküsimus on käsile võetud, oleks ehk, kuigi see paradoksaalne kostab, võimatu, et senni kui ei ole korraldatud valitsuse aparadi olemasolu, ei saa teistest aparatidest rääkima hakata. Mina ja minu rühm oleme kaugel sellest, et öelda, et aeg käes ei ole meie ametnikkude palgaküsimuse kaalumise alla võtmiseks. Kuid ärgem unustagem ära, et alamastmeliste palgasajajate palku on juba kaks korda kaalumise alla võetud ja parandused tehtud, kuid valitsuse liikmete palku ei ole meie mitte 10 margagi võrra tõstnud, ja meie teame väga hästi, et nende olukord kaugelki kerge ei ole. Minu rühma nimel oleks mul teatada järgmist: meie saaksime olla Vabariigi Valitsuse liikmete palga tõstmise poolt selles ulatuses, kui on ära tähendatud eelnõus, mis meie poolt Riigikogule esitatud. Kuid nüüd on seaduseelnõus, mis komisjoni poolt välja töötatud, tahetud palgaparandamine ette võtta mitte ainult üksi valitsuse liikmete juures, vaid on palga reguleerimine laiendatud ka Riigikogu liikmete peale ja see on meile täiesti vastuvõetamatu.

Sellepärast olen mina kohustatud kordama ettepanekut, mis eelmises eelnõu esitati, kuid temal on väike muudatus sisse tulnud, arvesse võttes, et meie detsembrikuus praegu oleme, ja kuna meil mingit põhjust ei ole eelarvet suurendada, siis võiksime seaduse maksma panna 1. jaanuarist 1926. a. Tekst kõlaks järgmiselt: „Algades 1. jaanuarist 1926. a. saavad kuus lisatasu järgmises suuruses:

I. Riigivanem	25.000	marka.
II. Riigikogu esimees	10.000	„
III. Ministrid	14.000	„
IV. Riigikontrolöör	9.000	„ „

Ma olen sunnitud oma rühma nimel teatama, et meie saaksime olla selle paranduse poolt, kuid kui seda parandust ei peaks vastu võetama, siis oleme meie sunnitud hääletama seaduseelnõu vastu, nagu selle ette pannud rahaasjanduse komisjon, sest et meie Riigikogu liikmete palgakõrgendamist praegu ette võtta ei saa.

J. Tõnisson (rhv): Austatud Riigikogu liikmed! Kahtlemata on lugu nõnda, et Vabariigi Valitsuse juhi ja liikmete tasu isegi mõdukatele nõuetele ei vasta. Sellepärast oleme meie, rahvaerakonna rühma liikmed, selle poolt, et valitsuse juhi ja liikmete, kui ka Riigikogu esimehe ja riigikontrolööri palku tõstetaks. Teiselt poolt ei saa aga meie nõus olla, et praegu esitatud seaduse teksti järgi kaudselt ühes tõuseksid ka Riigikogu liikmete palgad. Põhiseaduse mõte on see, et rahvaesitus ei saa omale tasu ei kaudselt, ega otsekohe ise määrata, sellepärast et siis igasugune kontroll rahva raha tarvitamisel ära kaoks.

Sellest lähtekohast tuleb käsitada ka praeguse seaduse sisu. Kuigi siin on rõhutatud, et I Riigikogus on kaudselt Riigikogu liikmetele tasu tõstetud, siis ei tohiks teine Riigikogu seda ometi teha, kui meie tahame tõesti põhiseaduse mõttest kinni pidada. (A. Anderkopp, tõer: Päril õigel!) Sellepärast tuleks seaduseelnõu tekst nii ära tähendada, et siin mitte valitsuse liikmete palga tõstmisega tegemist ei ole, mis iseenesest Riigikogu liikmete peale laieneks, vaid siin võib ainult juttu olla ajutisest palgalisast või ajutisest elukalliduselisast, mis maksma võib hakata tarbekorral otsekohe, kuna aga Riigikogu liikmete suhtes võiks palgakõrgendus maksma hakata ainult III Riigikogu kokkuastumise päevast.

Sellepärast oleks võimalik komisjonil kaaluda Vabariigi Valitsuse liikmete tasutõstmise küsimust, kuidas seda tasu tõsta tuleks, ilma et põhiseaduse mõtet rikutaks. Paneksin ette, seaduse pealkiri ühes tekstiga anda rahaasjanduse komisjoni kooskõlastamiseks põhiseaduse mõttega. Kui rahaasjanduse komisjon seda teed ei leia, siis peab tarbekorral ka Vabariigi Valitsuse liikmete palgatõstmise ära jääma, sest põhiseaduse mõtte vastu ei tohi meie talitada. Võib aga olla, et põhiseaduse mõtte tõlgitsemise seisukohalt parem oleks selle seaduse pealkiri ja tekst üldkomisjoni anda. (J. Vain, stp: See eelnõu üldkomisjonis ei ole olnud, vaid rahaasjanduse komisjonis.) Et siin põhimõtteliselt juriidiliste küsimustega tegemist on, teen ma siiski ettepaneku, seaduse pealkiri ja tekst üldkomisjoni anda. Las nad arutavad.

Juhataja **A. Rei**: Sõna on rkl. Luur'il.

J. Luur (krst): Austatud Riigikogu liikmed! Kui mina, kui seaduse aruandja, seda seadust põhjendasin Riigikogule esitamise juures, siis tähendasin ma selle peale, et ma näen Vabariigi Valitsuse liikmete palgatõstmise küsimuses lähenemist üldse meie riigiteenijate palkade reguleerimisele. Mina avaldasin arvamist, olles päris kindlas usus, et kui Riigikogu vastu võtab Vabariigi Valitsuse liikmete palgamäärade muutmise, siis see, nii öelda, kaudselt kohustaks Riigikogu ka riigiteenijate palku üldse revideerimisele võtma. Mina arvasin siis, et Riigikogul saab eelarve arutamise juures tuleval aastal võimalus olema eelarvet halastamata ja armuta käega sel määral kärpida, et oleks võimalik riigiteenijate palku üldse revideerimise alla võtta. Mina toonitasin seda, et meie kaheksamiljardilise eelarve juures võimalik on igal juhtumisel 200—300.000.000 marka eelarvest kärpida. Nüüd on esinenud rahvus-vabameelsete rühma liige härra Anto seletusega, et minu põhjendused ja väited, mis ma möödunud koosolekul ette kandsin, olevat pilge ja muigamine riigiteenijate palkade revideerimise alla võtmise küsimuses. Niisuguse öelduse vastu pean ma ägedasti protesteerima. Mina ei ole kunagi alamate riigiteenijate palkade revideerimise küsimuse juures pilkamist ega muigamist tekitanud. Mina olen niisugustest asjadest kaugel olnud ja võtan riigiteenijate palkade revideerimise küsimuse tõsiselt, aga mitte naljana siit Riigikogu kõnetoolilt, ja kui rahaasjanduse komisjoni aruandja ei tee ma nalja niisuguste tõsiasjadega ja tõsiküsimustega. Sellepärast arvan mina, et rahvus-vabameelsete Riigikogu rühma liikme härra Anto esinemine täna siin niisuguste öeldustega, et minu väidete ja põhjenduste ettetoimine olevat pilge ja muigamine, on tõepoolest demagoogia tegemine, mida nende esitajad alati rahaasjanduse komisjoni alamkomisjonides, kus mul võimalik on nendega koos töötada, on teinud ja katsuvad teiste arvetele kirjutada seda, mida nad ise teevad. Mina ütlen, et ma ei ole kunagi tõsiasjadega nalja teinud ja ei võta neid küsimusi naljana, vaid leian, et meie riigiametnikkude palgad on tõesti madalad ja neid tuleb igal juhtumisel kõrgendada. Mina ütlen veel kord, et kui Riigikogu peaks vastu võtma valitsuse liikmete palgakõrgenduse, siis see igatahes kohustaks ja sunniks Riigikogu riigiteenijatele palku üldse revideerimisele võtma. See on minu arvamine.

Juhataja **A. Rei**: Pealkirja kohta on tehtud ettepanek rkl. Anto poolt — seaduseelnõu pealkiri tagasi lükata. Rkl Anto ette-

panek, kui eitav, eraldi hääletamisele ei tule. Teiseks on tehtud ettepanek rkl. Anderkopp'i poolt, mis ei käi seaduse pealkirja kohta, vaid § 1. sisu kohta, sellepärast see ettepanek pealkirja hääletamise juures hääletamisele ei tule. 3) on tehtud ettepanek rkl. Tõnisson'i poolt selle seaduse kohta: „Panen ette seaduse pealkiri ühes tekstiga tagasi anda üldkomisjoni kokkukõlastamiseks põhiseaduse mõttega“. Peale selle on kirjalik ettepanek tulnud rkl. Kana poolt: „Märkus. Käesolev seadus ei ole maksev Riigikogu liikmete tasu kohta“. See ettepanek, kui seaduseelnõu sisu kohta käiv ettepanek, pealkirja hääletamise juures hääletamisele ei tule. Asun rkl. Tõnisson'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud, seega on seaduseelnõu üldkomisjoni antud.

8. Üüriseaduse muutmise ja ärakaotamise seadus — I lugemisel.

J. Mürk (mo): Austatud Riigikogu liikmed! Üüriseaduse kõige suurem puudus on see, et tema seab kõik linna kodanikud ühesuguse jõukuse ast-

mele. Meie teame, et üüriseadusega normeeritud üür ei vasta kaugeltki kõigi majade väljaminekutele, ja selle tõttu on kõik üürnikud seatud abisaajate seisukorda vaatamata nende jõukuse peale. Niisugune olukord ei tohiks meil enam püsima jääda. 10. oktoobril 1924. aastal rkl. härra Martna poolt Riigikogule ette pandud 3 vaga soovi üüriseaduse kohta ei ole nõnda suured, et nad maksvusel olevat üüriseadust põhjalikult muudaksid, või soovitava paranduse tooksid, vaid need on lühikesed ja lihtsalt ajaviitmiseks otsitud põhjused. Mina usun, et härra Martna ise ka tõsiselt ei usu, et nende muudatustega suudetakse midagi põhjalikku paremust kätte saada. Härra Martna esimene soovivaldus — korteri vahetalitus omavalitsustele sundslikuks teha — viib meid tagasi 1918. aasta ajajärku. Suvel 1918. aastal andis ajutine valitsus määruse välja sõjaväeosade, -asutuste, ohvitseride ja ametnikkude korteri, kütte ja valgustuse asjus. Nimetatud asjade korraldamine pandi linna sõjaväe korteriosakonna peale. Elanikud olid kohustatud teatama vabadest korteritest ja tubadest sellele korteriosakonnale. Sõjaväe korteriosakonna ametnikud registreerisid kõik vabad korterid ja andsid nad sõjaväeasutustele ja isikutele tarvitada väga odava üürinormiga. Selle määruse § 19. põhjal oli erakorteri omanikule antud toa eest tasu, mööbli, voodipesu eest, teenimine ühes arvatud, 35 marka kuus. See liiga madal tasu andis põhjust korterite ja tubade varjamiseks. Teiselt poolt kardeti korteriosakonna

ametnikkude poolt juhuslikkude isikute korteritesse paigutamist. Nii tuli välja, et korterite sunniregistreerimine sai korterikriisi algpõhijooneks. Praegumaksva üüriseaduse § 4. näeb ette, et linna- ja alevivalitsustel on õigus sundlikke määrusi korteri vahetalituse kohta maksuma panna ja eraisikutele seesugust keelata. Härra Martna ettepanek ei ole sellest lahkuminev, vaid tema soovib seda ainult sundlikuks teha, nii nagu see oli 1918. aastal.

Et meil linnad keegi seda õigust, mis üüriseadus neile lubab, tarvitanud ei ole, on põhjuseks see arvamine, et kui iga tuba või korterit peaks sunniteel registreerima, ja vahetalituse läbi hakatakse tubasid ära andma, siis on karta, et kordub endine lugu ja korterikriisist ei oleks väljapääsu loota.

Teine härra Martna soov käib üürnikkude ja allüürnikkude kohta. Ka see soov, kui seda tavama seadusega sunnivahetalituse näol tahetakse läbi viia, annaks ka neid tagajärgi, nagu eespool nägime.

Kolmas soov, et üüriraha vastuvõtmise aega kindlaks määrata, on ka niisugune, mis üürnikkude enamuse soovist tingitud ei ole. Sel korral, kui üüri vastu ei võeta üüriseaduse § 18. järgi, võib üüri kohtu deposiiti maksta. Selle kohta on Riigikohtu seletus, mis järgmine: „Tekib küsimus, kas tuleb üür öieti makstuks lugeda, kui üürnik, selle järele kui ta pakkus üüri üürileandjale, ja viimane tõrkus seda vastuvõtmast, maksis üüri kohtu deposiiti, mitte ainult esimesel üürimaksu tähtajal pärast pakumist, vaid ka järgmistel tähtaegadel, ilma iga kord uuesti üüri pakkumata, või on tarvis, et üürnik igal maksutähtajal pakuks üüri üürileandjale? Riigikohus leiab, et üürileandja, loobudes üüri vastuvõtmast, ilma lähema seletusega, mis aja eest, loobub üldse üüri vastuvõtmast, mitte ainult teatava tähtaja eest, vaid ka edaspidi, sest tema tahteavaldusi peab niikaua maksvaks tunnistama, kunni seda tagasi ei võeta. Tõrkudes üüri vastuvõtmast, loob üürileandja seisukorra, mille kestusel temale üüri maksta ei saa, kunni ta seda seisukohta ei muuda ja uuesti valmisolekut ei avalda üüri jälle vastu võtta. Algatus selle seisukorra lõpetamiseks peab üürileandja, kui viivituses süüdi oleva poole poolt välja minema ja ei ole põhjust üürnikku sundida selleks katseid tegema. (Riigikohtu tsiviilosakonna toimetused nr. 73 ja 275 — 1923. a.)“

Neist Riigikohtu seletustest on näha, et kui üürnik on ükskord õigel ajal üürileandjale üüri pakkunud ja kui üürileandja seda vastu ei ole võtnud, siis võib üürnik üüri maksta kohtu deposiiti. Nii ei pruugi üürnik iga kuu üüri üürileandjale pakkuda, vaid kui ta seda kord on teinud ja üüri vastu ei ole võetud, siis

võib ta üüri maksta kohtu deposiiti aastate kaupa ja nimelt sennikaua, kunni üürileandja on nõus üüri jälle vastu võtma. Nii ei ole õige, nagu toonitatakse, et üürnikkudel on alati suured sekeldused üüripakkumisega majaomanikkudele. Neid juhtumisi peaaegu ei kordugi enam, kus üüri mitu korda pakutakse. Uued majad üüriseaduse alla ei käi, aga vanade majade üürnikud on oma vahekorrad majaomanikkudega selles mõttes juba ammugi lahendanud, et nad maksavad üüri kohtu deposiiti. Edasi seab härra Martna küsimuse üles, kas üürnik tarvitab üüriseaduse kaitset. Härra Martna arvab, et üüriseadus ei edenda uute majade juurdeehitamist, aga tema arvates on korterite arv vähenenud, ja sellepärast tarvitavad üürnikud üüriseaduse kaitset. Härra Martna arvestab vananenud 1922. aasta andmetega, ja ei võta seda arvesse, et vahepeal on korterite arv Tallinnas ja teistes linnades palju muutunud, samuti ka inimeste arv, mis on vähenenud.

Kui meie 1914. aasta korterite arvu võrdleme 1922. aasta rahvalugemisel saadud andmetega, siis näeme, et 1922. aastal oli Tallinnas 32.484 korterit ja 1914. aastal 32.519 korterit, sellega vahe 35 korterit. Pärast rahvalugemist on Tallinnas juurde tulnud 877 korterit, sellest arvust on lammutatud korterid maha arvatud. Praegu on Tallinna linnas statistiliste andmete järgi 33.325 korterit, seega 806 korterit enam kui oli 1914. ja 1915. aastal. Rahvarv oli Tallinnas käesoleval aastal 1. oktoobril statistika keskbüroo andmete järgi 124.198 ja rahvalugemise andmete järgi 1922. aastal 128.000 inimest, 1914. aastal — 131.200 inimest, seega 4.000 inimest on praegu vähem kui 1922. aastal, ja 7.000 inimest vähem kui 1914. aastal. Mitte üksnes Tallinnas vaid kõigis linnades on korterite arv kasvanud, rahvaarv aga vähenenud.

Härra Martna nuriseb Tallinnas ehitatud nõndanimetatud barakkide üle. Mina usun, et see asjata nurin on. Minu arvates ei ole barakkides korterid küll mitte eeskujulikud, aga meie teame, et praegusel ajal, kus ehitusmaterjal väga kallis ja ehitusesse pandud kapitaal üürihinna kindlaks määrab, ei jõua ometi kõik inimesed omal eeskujuliku korterit pidada. Kui meil üksikud kodanikud ei suuda üüri tasuta eeskujuliku korteri eest, siis peab siin riik ja linna omavalitsus appi tulema, seda ei tohiks ometi üüriseaduse kaitse all kõigi kodanikkude kohta teha üksikute majaomanikkude arvel. Asutava Kogu poolt väljaantud üüriseadusega määrati üür $1\frac{1}{2}$ — $2\frac{1}{2}$ kordseks. Nii said 1921. aasta lõpuni majaomanikud $\frac{1}{22}$ — $\frac{1}{34}$ endisest üürist.

1921. aastal maksmapandud seaduse järgi vastab üür vaevalt $\frac{1}{3}$ 1914. aasta üürile.

Materjaalide hinnad, mis maja korraspidamiseks ja parandamiseks tarvis, niisama palgad maja parandustööde eest, tulu- ja linna heaks võetav kinnisvara maks, kõik see on kallim ja kõrgem rohkem kui 200 korda enne 1914. aasta hinnast. Mitmel puhul on arvamist avaldatud, et majaomanikud on oma võlad odava rahakursiga tasunud, ja nagu oleksid majaomanikud selle tõttu palju teeninud. Mõnel üksikul juhtumisel on see ehk nii olnud. Otsekohene rahaomanik on kaotanud.

Selle vastu on aga linnaelanikud selle endise rahalaenaja arvel odava, mittevastava üüri näol rohkem teeninud kui rahalaenaja kahju on saanud. Tallinnas on praegu 60-kordne 1914. aasta üür, see vastab üle Eesti linnade üürile. Sellega oleks praegune üür umbes $\frac{1}{3}$ ennesõjaaegsest üürist, mis ligikaudu linnamaksude põhjal välja arvatud 1.200.000 marka välja teeb üle Eesti riigi linnade aastas. Minu arvates, kui meie maksusid, majade juures tarvisminevate materjaalide hindasid, palkasid, kapitaali protsente arvesse võtame, siis võime meie julgesti öelda, et üür peaks praegusega võrreldes kolmekordne olema. Et seda olnud ei ole, siis võime kinnitada, et see üüri vahe mitte väike ei ole, ta on kaugelt suurem, kui odava kursi vahega tasutud võlad. See vahe on ligi $2\frac{1}{4}$ miljardit aastas. Seda olen mina ka komisjonis seletanud. Mina ei ole kunagi nõudnud, nagu härra Martna arvas, et meie üürid peaks 180-kordseks tõstetama. Mina ei usu ka, et sel korral, kui üüriseadus ära kaotatakse, üürid igal pool nii kõrgele võiksid tõusta, seda ei luba meie palgaolud.

Härra Martna oma viimases kõnes toonitas, et majaomanikud tahavad roosilisi päevi läbi elada. Millega härra Martna seda põhjendab — ei tea mina. Mina usun, et härra Martna'l, Martnatest majaomanikkude kohta see eeldamine õige on. Narva maantee ümbruses tõendatakse, et kõige kallimad üürid praegu Martna majas olla. Kus elukorteri üür enne sõda vaevalt 75 rubla võis olla, nüüd makstakse seal 20 tuhat marka, ja rätsepakorter ümber tehtud äriruumiks maksab 13.000 marka kuus, 8 ruut-süüalisse tiseritöökoja eest makstakse 5.000 marka kuus. Siin ei võta Martna'd palgaolusid arvesse, tähendab Martna'tel on kõik võimalik. Olles ise riigi päralt olevas majas, võib ta roosilisi päevi läbi elada. Härra Martna soovitab teistele majaomanikkudele ainult laenu anda, aga kuidas seda odava üüri juures tasuda, see ei lähe temale korda. Majaomanikud ei ole kunagi ametnikkude ja tööliste palga tõstmise vastu olnud. Meie arvates peab iga inimene

oma tööga niipalju teenima, et oma elukorteri ja elu ülespidamise eest vääriiselt tasuda võib.

Sennikaua, kui meie enne 1919. aastat ehitatud majade kohta üüriseaduse kitsenduse alles jätame, mis ei võimalda maja korraspidamiseks ja maksudeks tulu, on kindel, et majaomanik, selle peale vaatamata, et ta krunt võimaldab maju ehitada, ja samuti on olemas vana maja peale krediidi võimalus, ei hakka tema uusi juurdeehitusi tegema. (L. Johanson, stp: Tulge öelge, kui palju võtate Teie toa eest päevas üüri oma vöörastemajas?) Elage seal, siis Teie näete. (L. Johanson, stp: Rääkige enesest, mis Teie teistest räägite! Kui palju võtate siis, kui lutikad sees, ja kui palju, kui lutikaid ei ole!) Seda näete pärast, kui minu poole pöörate. Nii et sarnane majaomanik ei hakka uusi juurdeehitusi tegema, mis võimaldaksid ajakohasemaid korterid. Seda tõendab ka lugupeetud härra Martna esimesel Eesti omavalitsustegelaste kongressil 24.—26. oktoobrini 1924. a. peetud kõnes. Kui tahame korteriolukorda eeskujulikult lahendada, siis peaksime meie suurema osa Tallinnast, kui ka teistes linnades olevatest majadest, kas ümber ehitama või nende asemele uued ehitama. Meie näeme oma igapäevases elus, et see riigi ja linna rahalise toetuse läbi niipea ei sünni. Meie riigi ja pealinna eelarveid suudetakse uue maksudega koormamisega vaevalt tasakaalu viia. Sel puhul on majade ehitamiseks vaevalt nimetamisväär summad eelarves leida. Üldkorteriolude korraldamiseks oleks tarvis sajad miljonid aastas. Riigi poolt antud ehituslaenu tuleks eestkätt Tallinna linnale anda ilma protsentideta odavate majade ehitamiseks, missuguseid maju võiks kasutada ainult korraspidamise kulude eest. Ennemalt pidasid majaperemehed paljuid perekondi peaaegu ilma tasuta korterites. Nüüd on majaomanikud vaeseks jäänud, nad ei jõua seda teha, nüüd peab linn seda tegema. Meie ehitusmaterjaal on kallid, ajad on näidanud, et ainult odav materjaal avatleb ehitama rohkem, kui korteripuudus. Senni, kui üüriseadus õhus ripub, ei julge keegi ehitada, ja uued ehitajad tarvivad üüriseadust kurjasti vanamaja-omanikkude vastu, mida näitab järgmine lugu, mis on 11. oktoobril 1924. aastal „Päevalehes“ avaldatud: „Kas spekulatsioon riikliku ehituslaenu. Iselaadi korterikriisi lahendamine Politseiaial. Ühingud, kellele lahkel käel ehituslaenu anti.“

Paari kuu eest sai posti- ja telegraafiametnikkude eluhoone „Kodu“ Politseiaial valmis, mis riiklikul toetusel ehitati. Muidugi arvab nüüd igaüks, et majaehitajad-omanikud posti- ja telegraafiametnikud sinna üksteise võidu sisse

kolisid, sest mis otstarbeks siis maja muidu nende „Kodu“ nime kannab ja milleks see üldse ehitati.

Maja on küll elanikke täis saanud, kuid omannikke ei ole seal mitte rohkem elamas kui ainult üks. Majaehitajad arvasid kasulikumaks oma endistesse korteritesse edasi elama jääda, sest et nad seal üüriseaduse kaitsel tühise üüriraha eest elada võivad ja oma uued, riikliku laenuga ehitatud korterid „aja- ja asjakohase“ üürimaksuga erainimestele lahkesti tarvitada on lubanud.

Seesama nähtus olla ka „Ametnikkude kodud“, kuigi vähemal määral, mis sealsamas kõrval asub ja ühel ajal eelnimetatud majaga valmis sai. Korteri kriis on küll suurema maja juurdeehitamisega osalt lahendatud, kuid kahjuks jällegi endiste majaomanikkude kulul, kes ikkagi selle piskuga leppima peavad, mis neile postiametnikkudest majaomanikud-üürilised omast heaks arvavad anda, nagu seda üüriseadus käsib“.

Ka majaomanikkude suhtes ei vasta praegune üüriseadus kaugeltki elunõuetele. Aga meie usume, et selle seadusega meie oma olemasolu jäädavalt siduda ei või, ta tuleb lõpetada. Lõpuks võib arvesse võtta seda, mis Tallinna linnavalitsus vastas 1923. aastal tööja hoolekandeministrile andmete korjamise puhul.

1. Ebaotstarbekohase korterijaotuse tõttu on olnud korterikriis.

2. Et hulk elanikke enestele selle tõttu vastavaid eluruumi ei leia ja sunnitud on kõigepisema ruumi eest üürileandjale kõrget hinda maksta. Edasi on üüriseaduse varjukülj olnud madal üürinorm, mis üürikorteri hävinemisele kaasa aitab. Tallinna linnavalitsuse arvates oleks üüriseadus tulnud ära kaotada 1. jaanuarist 1926. aastast. Meie ei tohi aga ära unustada, et meie majanduslikult nii jõukad ei ole, kui vanad Lääne riigid. Meie kehvus sunnib meid ka viletsamate korteritega leppima. Ettepanud üüriseaduse muutmise seaduse kohta arvan mina parandusi teha, ma toetan käesolevat seaduseelnõu ja soovitan ta vastuvõtmist esimesel lugemisel.

A. Porman (ür): Lugupeetud rahvasaadikud! Möödunud aastal käesoleva seaduse arutamise korral Riigikogu koosolekul juhtisin tähelepanu olukorra peale, mis siis tekiks, kui üüriseadus ära kaotataks, mis praegu üürnikke kaitseb.

Ei olnud läinud aastal üürilisel võimalik korterit vajaduse korral vahetada, ja kohtu poolt väljatõstmise korral oli üürilise majanduslik elu, korteri mitteleidmise korral, hävinemisele määratud.

Üüriseaduse ära kaotamine oleks aga korraga tuhandete perekondade korterist väljatõstmist eeldanud, mis omakord mitmesuguste halbtuste ja katastroofide aluseks oleks olnud.

Eelmisel korral andis Riigikogu seaduseelnõu komisjoni tagasi ära tähendades kolm punkti:

1) sunduslik korterite vahetalitus, 2) majaperemeeste üüri vastuvõtmise aeg kindlaks määrata ja 3) allüürnikkude olukorra parandamine.

Et komisjoni koosseis endiseks jäi, siis ei olnud ka teisi otsuseid oodata, kui needsamad, mis ennegi, ja nii võime seadust sellest samast keskpunktist arutada, mis varemaltki.

Eelmine kord ennustasid härrad majaperemehed, et üüriseaduse võib ära kaotada aasta pärast, siis olevat elu nende arvates juba normaalne, kortereid olevat siis juba külluses leida, ja soovija tarvitseb ainult valida. Nüüd on aasta möödunud ja oleme jõudnud ennustatud ajani, kuid härrade majaperemeeste ettekuulutus ei leidnud kinnitust. Kus kohal on need tühjad korterid? Neid ei olegi, ja nii oli see ennustus ekslik!

Möödunud aastal oli korterikriis ja ka tänavu pole kuski vähenemist märgata.

Komisjoni koosolekul tegin paranduse § 4. juures, ära näidates, et sunduslik korterite vahetalitus tarvilik on. Eestkätt just neile üürnikkudele, kel lastepere, et ka neile võimaldada korteri leidmist.

Neid ei taha keegi oma majasse korterisse võtta. Nii näiteks võime sarnast juhtumist „Päevalehes“ nr. 281 lugeda: „Lapsega üürnikku ei võeta maija. Maria Semjonova teatas politseile, et tema Kungla uul. nr. 5 olevast majast 3045 marga eest korteri üürinud. Ülekolimisel ei ole aga majaomanik Johanson teda sellepärast maija lasknud, et Semjonoval laps oli, mida majaomanik üürilepingu sõlmimisel ei olevat teadnud. Juhtumise kohta tehti protokoll“. Sellest kirjutusest võime järeldada, üürimaksu kõrgust arvesse võttes, et see üürnik ei olnud kehvem kodanik. Kes võib omast sissetulekust üle 3000 marga kuus ära maksta, seda tuleb jõukamate üürnikkude hulka arvata.

Kuupalju halvem on aga nende seisukord, kes nii kõrget üüri ei suuda maksta, kes ainult 3000 marka kuus teenivad, sellest iseennast ja oma peret toitma peavad.

Harilikult küsib majaperemees korteriotsijalt, kas „lapsi on“ ja kui kuuleb, et on, siis on majaperemehe vastus korteriotsijale, „ei ole korterit“, kui ka korter tühi on.

Ei ole aru saanud ega selgusele jõudnud, miks majaperemehed nendele üürnikkudele, kellel lastepere, oma majas korterit ei anna, miks vihkavad nad neid, kuna üürnik lapsed

ju samasse ruumi mahutab, kus ta ise elab, ja neid majaperemehe korterisse ei saada.

Riigikogus on näha ka majaperemeeste esitajaid, võib olla, ja julgen loota, et need härrad siit kõnetoolilt saavad lugupeetud Riigikogu liikmetele seletama, millest sarnane ebavastutulelikkus tingitud on, ja mispärast ei anna majaperemehed lastega perekondadele, üürnikkudele oma majas korterit.

Juhin veel lugupeetud Riigikogu liikmete tähelepanu tingimuste peale, milles kehvemate üürnikkude lapsed kasvavad. Missuguseid hädasid ja viletsusi peavad nad juba lapsepõlves üle elama. Võiksin teile kümnete viisi sarnaseid kurbi lugusid jutustada, millest eelpool kõnelen, kuid piirdun ainult värskematega, mis mõni nädal tagasi juhtunud. Nii kirjutatakse „Vaba Maa's“ nr. 254, 1. novembrist s. a.:

„Kolm last tänava hooleks. Üleeile kella 4—5 vahel ilmusid Laulupidu tänaval elutseva voorimees K. korterisse kohtupristav ühes majaperemehega, ning asusid kohtuotsuse täitmisele — korterist väljatõstmisele. Korteri oli vaid 3 last, 11-, 9- ja 4-aastane, kuna voorimees ise juba detsembrikuust saadik piirituseveo kahtlusalusena kinni istub, naine aga tööd otsima läinud. Peremees, kes tuntud kui suurem protsessija oma üürilistega, ning kelle nõudmise rahuldamiseks ka väljatõõtmine sündis, ajaski lapsed koridori, kuna kraami välja tõsta ei saadud, sest polnud kedagi, kes oleks tänavale kraamivahiks jäänud. Õnnetutele lastele andis kohtupristav enda poolt veidi söögiraha, kuna hiljem üks vanem politseikordnik, kes naabruses elab, nad kunni naise leidmiseni enda hoole alla võttis, et vastasel korral neid hoolekandeametusele edasi anda. Nagu teiselt poolt kuuleme, olevat naine senni tõesti 500 marka iga kuus korteriüüri maksnud, kuid mitte jõudnud maksta talli eest, millest ka juba varemalt lahti öelnud, kuna seda peale mehe ärajäämist tarvis pole olnud.“ (E. Masik, põl: Kui naisel ei ole raha leiva ostmiseks, mis siis teha?)

Siit näeme, et majaperemees ei saanud toakraami välja tõsta, sest polnud võimalik neid kellegi hoole alla anda, kuid ometi tahtis majaperemees oma võimu näidata ja valis selleks — lapsed. Milles on need lapsed süüdi, et neid nende kodust välja aeti? Loodan, et majaperemeeste esitajad selle ära seletavad.

Härra Linnamägi, kui kristlane seletab muidugi, et mida rohkem lapsi nuheldakse, seda rohkem on vanemad süüdi, nii on ju nende õpetus. (Aruandja V. Linnamägi: Ärge rumalusi rääkige!)

Teine juhtumine sündis paar päeva hiljem, kui see, mis teile ette lugesin. Seekord tõsteti

lesknaine lastega Uuel uulitsal oma korterist välja.

Keegi ei lase end välja tõsta, kui tal võimalik on kuskilt korterit leida. Korteri aga on ainult neil võimalik leida, kellele ei sünnita raskust välja maksta kümned- ja sajadtuhandet margad, mitte neil, kes seda tuhandet marka taskust otsima lähevad.

Kui nüüd vaatame selle üksiku naise seisukorda, kellel mitu last toita, neid harida ja neid riidesse panna, siis peame ütleva, et sel küll aega ei jätku linna mööda jooksmiseks, et korterit leida. Kuigi mõnikord ringi vaadata, ei ole kuskil märki, et korter tühi oleks, sest keegi mingit märki välja ei pane.

Nii võib ainult seaduslikus korras tühje korterid teada saada, neid registreerida ja korterisoovijatele kätte juhatada.

Seletuskirjas on ära tähendatud, et majaoomanik peab iga päev üürnikku ootama üürimaksmiseks. Võib öige olla, kui ei ole üürimaksmise aeg ära tähendatud.

Tõde on, et üürnik peab palju vaeva nägema, kui ta tahab majaoomanikku leida. Tundide arv, mida ta ära kulutab, on suur, enne kui üürimaksmine korda läheb, ja veel rohkem näeb üürnik vaeva, kui olukord majaperemehega sarnane on, et üürnik tunnistajate juuresolekul majaperemehele üüri pakkuma peab.

Majaperemehe ja üürniku vaheline läbisaamine omandab terava kuju mitmesugustel asjaoludel. On kordi, kus majaperemees nõuab kõrget üüri, mida üürnik maksta ei suuda. On ka juhtumisi, kus majaperemees teab, et üürnik oma sissetulekust ei suuda tema tahtmist üüri maksmise suhtes täita, oma vähese teenistuse tõttu. Niisugusel korral nõuab majaperemees üürniku väljakolimist ühe või teise ettekäände all, kuna üür kõrvale jäetakse ja nii ei ole üürnikul teist teed, kui peab üüri tunnistajate juuresolekul pakkuma ja pärast kohtu deposiiti maksuma.

1924. aastal on üüriraha Tallinna-Haapsalu rahukogu deposiiti 7.643 korda maksetud. Käesoleva aasta 28. novembrini on 5957 korda maksetud.

Need arvud räägivad küllalt selget keelt. Need tuhandet maksjad teavad ka kõneleda, missugust vaeva nad üürimaksmisel ja -pakkumisel on näinud. Ei ole nende vaev väike ka siis, kui nad oma üüriraha rahukogu deposiiti maksuma peavad.

Sellepärast on tarvis seaduses üürimaksmise aeg ära tähendada, siis on mõlemil parem, nii üürnikul kui ka majaperemehel.

Rkl. härra Martna tegi komisjonis ettepaneku, et seaduse järgi oleks üüri vastuvõtmine kaks korda kuus, nimelt 1. ja 15. kuupäe-

val. Komisjoni enamus, mis majaperemeeste soovide kohaselt ja tahtmiste järele töötas, ei võtnud seda vastu.

Kui üüriseadus maksma pandi, oli aeg nüisugune, et üürnik tarvitas kaitset. Kas on nüüd aeg teiseks läinud? Ei ole! Üürnik tarvitab praegu niisama kaitset, kui sel ajal, mil see seadus maksma pandi.

Kindel on, et üüriseaduse kaotamisel üürihinnad tõusevad, ja nii võetakse ametnikkudele ja töolistelt uluall elamise võimalus, ja nad on siis korteritest väljatõstmisele määratud. Teiseks kõik need, kes majaperemehega vastolusse on sattunud ja kolmandaks need, kel on lastepere.

Kui kõnelesime siin popsidest ja väikemaapidajatest ja nende kaitsest, siis neid ootas ka eluasemetest väljatõstmine ja aastate jooksul kogunenud varanduse laialipillamine ja hävitamine.

Seesama ootab ka üürnikku, kui üüriseadus kaob. Sama juhtub ka üürniku varandusega. Kuhu paneb ta oma varanduse, mida ta aastate jooksul kogunud? Ainukene koht selleks on uulits. Seal saju ja tuule käes olles laguneb üürniku varandus.

Rahvalugemise andmed näitavad, et üürnikkude arv on küllaldaselt suur, et ta rohkem tähtsapanu vääriks.

Eesti vabariigis on linnades ja alevites kokku rahvalugemise andmete järgi 26.636 maja 84.952 korteriga. Kui sellest arvust majaomanikkude korterid maha arvata, jääb järele 58.316 üürikorterit. Kui nüüd veel arvesse võtta, et ühel majaperemehel mitu maja on, kuid ometi elab ta ainult ühes korteris, siis väheneb majaomanikkude korterite arv tuntavalt, ja sedavõrd tõuseb üürikorterite arv. Nii on kaugelt üle 150.000 elaniku, kes üüriseaduse kaitset tarvitavad. (Kõnes paus. M. Laarman, põl: Kas lõppes otsa? Siin on veel materjaale. M. Martna, stp: Teil juhtuvad ka pausid! J. Tõnisson, rhv: Majaomanikkude esitaja otsis samuti oma käsikirju.)

Allüürnikkude kaitseks on mitu korda räägitud, et tarvis oleks neile rohkem õigusi anda. Isäranis olid kord majaperemeeste esitajad selles väga vahvad ja nõudsid allüürnikkude olukorra parandamist. Komisjonis tegin selleskohase ettepaneku, et kui üürnik korterist lahkuma sunnitakse, siis ei tarvitseks allüürnik lahkuda. Siis vaidlesid majaperemeeste esitajad selle vastu ja ütlesid, et ei ole tarvis parandusi teha, sest üüriseadus olevat selles osas kõigeparemas korras.

Härradel majaperemeestel ei ole tähtis, et üür makstud saab ja üüriline majas asub. Nendel on tähtis, et saaks üürniku välja tõsta. See

on nende peasoov, sest siis on võimalik üüri nii palju tõsta, kui soov ja tahtmine on.

Kuulsin, härra Linnamägi ütles: „Kus elasid 1917. aastal inimesed, kui meil oli kõige suurem elanikkude arv Tallinnas.“ 1917. aastal ei olnud ka tühje korterid kuskilt saada, ja ka siis elas mitu perekonda ühes korteris. Südalinnas on palju elukorterid nüüd ärruume alla võetud. Näiteks olid Viru uulitsal II ja III korral elukorterid ja inimesed elasid isegi alumisel korral vastu hoovi korteris, kuna neid nüüd enam ei ole, sest nüüd on need ärruumeideks tehtud. Nii leiame igas uulitsas kesklinnas.

Teiseks on majaperemehed oma eluruume laiendanud. Praegu ei leidu enam maja, kus majaperemees ei oleks omale eluruume kätte võttes, mitu väiksemat korterit kokku lasknud ja üheks suureks korteriks teinud.

Niisama seisis meil ehitus sõjaajal, see on kaheksa aastat. Vanaduse tõttu langes aga hulk elukorterid tarvitusele ära, ja ka tulekahjud aitasid omajagu kaasa korterite arvu vähendamisele.

Nii on need kõik, kes oma korterid eelpool nimetatud põhjustel kaotasid, sunnitud teiste korteritesse end paigutama.

Kui ei olnud enne tühje korterid, siis on nüüd mitu perekonda ühes korteris.

1917. aastal oli kindluse ehitamine. Siis oli palju töölisi maalt. Esiteks linna tülles asuti ikka kuskile elama. Pass kirjutati majaraamatusse ja siis mindi tööd otsima. Nii töötasid kümnedtuhanded linnaümbruses kindluseraudteede, kaevikute jne. kallal Rael, Pääskülas ja isegi Väina ümbruses, mis Tallinnast 25 versta kaugel. Kord või paar nädalas käidi linnas omale tarbeid viimas. Teistel aegadel elati töökoha läheduses olevas barakis. Nii tõstsid nad tegelikult linnaelanikkude arvu, kuna nad ise linnas ei elanud. Korteri oli aga linnas selleks tarvis, et tagavara-riideid ja ka teisi tarbeid, mis igapäev tarvis ei läinud, alal hoida. Oli ka neid, kes maalt kohapidajad olid ja toiduaineid järele lasksid tuua. Need tulid selleks kindlust ehitama, et eesõigusi saada, mis kindlustöölistel oli. Neid ei nõutud lahinguliinile. Nii oli kindluse ehitamise juures sarnaseid töölisi, kes kunagi polnud tööd teinud, ega seda ka pärast ei tee, ja kes sellepärast kindlustuste juures töötasid, et aga oma nahka hoida väeliini eest.

1915. aastal hakkasid ka erakorralised määrused maksma. Majaperemehele oli keelatud üüri tõsta. Ka kohtud ei mõistnud üürnikke iga tühja asja pärast välja. Nii politsei-, sõjaväe-, posti- kui ka kohtuametnikud olid kaitstud. Neid välja ei saanud tõsta ka siis, kui neil üür maksmata oli. Kui korter tühi, oli majaperemees

sunnitud seda neile andma. Kui ametnikul oli üür maksmata, siis makseti üür tema ülemuse poolt ära ja ametnik elas korteris edasi.

Siis peatuksin ma Linnamägi kõne juures....

Juhataja **A. Rei**: Rkl. Porman, ma palun Riigikogu liikmeid nimetada kas Riigikogu liige või härra.

A. Porman (ür): Härra Linnamägi kõnest paistab välja, nagu oleksid arvud ära vahetatud. Härra Linnamägi ütles, et 10.363 korterit on üüriseaduse all ja 23.262 korterit on üüriseaduse alt väljas, mis tõele ei vasta. Üüriseaduse alt on vabad uuestiehitatud majad ja mõned parandatud. Uued majad on väikesed ja ainult majaomanikkude jaoks. Nii ei anna rkl. Linnamägi poolt öeldud arvud välja. Rkl. Linnamägi ütles, et 700 korterit on juurde tulnud pärast 1917. a. Siis kui seda oletada, et 700 korterit on juurde tulnud pärast 1917. a., siis võib oletada, et need on uued korterid. Kui veel parandatud majade korterid juurde arvata sellele esimesele summale — ei saa meie 23.262 korterit, siis võib sellest näha, et see summa iseenesest tõele ei vasta ja see summa kaugelt vähem on. Sellega on ka see härra Linnamägi ütelus, et $\frac{2}{3}$ korterite arvust on üüriseaduse alt vaba ja üüriseaduse alla kuulub ainult $\frac{1}{3}$ korterite arvust, ebaõige. Rkl. Linnamägi võrdles majade hinnatõusu: 1903. a. on olnud majahind 1.432.000, 1922. a. — 945.000 marka ja 1925. a. — 521.000 marka. Kuidas seda tuleks mõista? Kui meie ütleme, et majade väärtus on vähenenud, üürihind on tõusnud, siis see üürihind on juba küllalt protsent, tasub maja väärtust ja ei oleks mõtet enam juurde panna. Hoopis vastupidi, kui oleks majade väärtus tõusnud ja üür ei vastaks väärtuse protsendile, kuna nüüd on hoopis ümberpöördukt. Nii ei ole mingit põhjust üüritõstmisest rääkida. Ma võin ühe näite tuua ühe maja seisukorrast: 1903. a. oli selle maja väärtus 10.000 rubla, mis seaduse järgi markadesse arvates 15.000 marka. 1914. a. müüdi see maja 36.000 rubla eest ära, võiks öelda üle 50.000 marga eest. 1920. a. müüdi see maja edasi 200.000 marga eest. Siit näeme, kui palju ta hind on tõusnud. 1925. a. müüdi see maja ja saadi ta eest 1.800.000 marka ja praegu on see maja müügil ja küsitakse 2 miljonit. (Aruandja V. Linnamägi: Kelle see maja on?) Seda võite Viru börsilt teada saada ja siis võite selle ära osta, kui soovite. Nii on praegused üürid küllalt tasuvad, mida majade hindade tõus tõendab. Siit näeme jällegi, et ei ole põhjust üüri tõstmiseks. Majade väärtus tõuseb ühtlugu kõrgemaks. Niisama ütles rkl. Linnamägi, et rahukogu deposiiti on makstud 500

korda, mis tõele ei vasta. Kunni 28. novembrini oli makstud sinna üle 5.000 korra, kust võtab tema 500 korda? 28. novembrini 1925. a. oli makstud 5.957 korda. Nähtavasti tahab rkl. Linnamägi lugupeetud Riigikogu liikmeid eksiarvamisele viia, et majaperemeeste kasuks hääletataks. Riiklik kord näeb ette, et iga kodanik on kohustatud oma tervise ja eluga Eesti vabariiki kaitsema. Üürnikud kui osa riigi kodanikkudest teevad seda. On ka oma õiglase nõudmise juures, et Riigikogu kui kõrgem seadusandlik asutus seadusega üürniku varandusele kaitset ja ulualust kindlustaks, vastasel korral ei võiks üürnikkudelt riigikaitset nõuda, sellepärast peab üüriseadus alles jääma ja seda on tarvis veel täiendada. (Aruandja V. Linnamägi: Kui kauaks?) Muudetakse aga vastupidiselt, see on üürnikkude kahjuks, siis oleks tulevastel Riigikogu valimistel rühmadel üürnikkude pere seast häälte saamine raskendatud. Siis on faktiliselt näidatud, et lubadused ei kehta, mis valimiste ajal on lubatud. Seda arvesse võttes teen ettepaneku, üüriseaduse muutmise ja kaotamise seadus tagasi lükata.

Juhataja **A. Rei**: Sõna on järjekorras rkl. Martna'l. Rkl. Martna ei ole saalis. Sõna on järjekorras rkl. Jaanis'el.

J. Jaanis (rhv): Väga austatud Riigikogu liikmed! Kui peatuda maksva üüriseaduse juures, siis peab tähendama, et see on üks sarnastest seadustest, mis meie omavalitsused peaaegu tema tervel olemise ajal kunagi täitnud ei ole. Terve rida maksva üüriseaduse paragrahve võimaldab laiu volitusi korterite ja majaperemeeste suhtes sundmäärustena maksma panna. Kuid meie näeme ühelt poolt, et ühegi linna ega alevi omavalitsus neid laiu volitusi, mis 2. detsembril 1921. a. vastuvõetud üüriseadus võimaldab, senni maksma pannud ei ole. Andmed, mida üüriseaduse komisjon on saanud oma ankeedi põhjal, tõendavad seda, et suuremas osas meie omavalitsustes nendest küsimustest mööda on mindud ja nähtavasti sellepärast, et elu neid küsimusi iseäranis tõsiselt ei ole ette nihutanud. Kui üüriseadust käsitatakse nende poolt, kes üüriseaduse alalhoidmise pooldajate hulka kuuluvad, siis tähendatakse siin, et üüriseaduse kaotamise puhul üür väga kõrgeks peaks minema. Meil on aga teada teiselt poolt, et üüriseaduse kaotamisega praegustes oludes, kus äriilm on ruumide nõudmistega kahanemisele läinud, ei saa kuidagi kindlaks teha, et meil üks teatud kiht või klass oleks, kes kõrget üüri maksta suudaks. Sellepärast on see väide, nagu tõuseksid üürid piiramata kõrgusele, kui

üüriseadus ära kaoks, täiesti aluseta. Loomulikult, kui ei ole meil maksjaid, siis ei ole võimalust üüri ettenägemata kõrgusele tõsta.

Siis käsitatakse veel seda asjaolu, et meil ei leiduvat küllalt vabu kortereid linnas ja maal, et võimalikult seda tagavara ette näha, mis üürnikkudele vaba valiku võimaldaks korteri leidmise juures. Mina pean selle 3% kohta tähendama, et sarnast protsenti ei ole meil olnud ka enne ilmasõda. See protsent on olnud 0,5—0,7%, maksimum 2%. Üüriseadus, kui kauaks ta ka püsima ei jääks, ei võimalda seda, et vabade korterite norm 3%-ni ulataks. On tähendatud ka üüriseaduse komisjonis nende asjaolude peale, et meie korterid tervishoidlikult palju soovida jätavad. Kahtlaseks aga jääb, kas meie üüriseadus tervishoidlikust seisukohast välja minnes midagi paremat võimaldaks. On teada, et korteriolud siis ka tervishoidlikult paraneda võivad, kui meie üldmajanduslik ja kultuuriline tasapind paraneb. Peale selle on meil aga üüriseaduse teostamise juures sarnased imelikud nähtused ilmsiks tulnud, et üüriseadus kaitseb sarnaseid alevi, kus õieti üüriseadus üldse mõeldav ei olegi. On olemas meie põhjarannal üksikud alevi, kus maksmas on üüriseadus, aga meie teame, et sarnased alevi, kui Narva-Jõesuu, üle poole aasta, ligi 9 kuud, ootavad üürnikkude järele, ja ainult 3 kuu jooksul tulevad sinna suvitajad, ja nagu meie andmete põhjal teame, ei ole sellest kunagi juttu olnud, et kuskil alevi, mis suvitamiskohaks on määratud, normi järgi üüri maksetakse. Niisuguseid kohti ei ole mitte ainult suvituskohtade piirkonnas. Võtame teise alevi Põhja-Eestis — see on Kunda alev. Meie teame väga hästi, et peaaegu kõik vabrikutöölised elavad vabriku majades ja küsitavaks jääb, miks sarnases alevi üüriseadus maksev on. Alevikkude kohta tähendades peab arvesse võtma, et meie alevi ka enne ilmasõda ei olnud selleks, et majad seal sissetulekuallikaks oleksid olnud. Inimesed, kes maalt ühel või teisel põhjusel olid sunnitud lahkuma, ehitasid endile majad üles oma isikliku elamise otstarbeks, ja kui neil ruumi jätkus, siis võtsid nad ka teisi ulualla. Sellepolest ei ole ka praegu alevite olud eriti muutunud, võrreldes nende oludega, mis enne ilmasõda olid. Ma pean teatama oma rühma nimel, et meie oleme selle poolt, et käesolev seadus revideerimisele võetaks niihästi tema kestuse kui ka üürinormi suhtes, nimelt et praegused üürinormid tuleksid reguleerimisele võtta, kusjuures üüriseaduse ärakaotamine tuleks järk-järgult läbi viia. Meie oleme selle poolt, et üüriseaduses ettenähtud normid sajakordseks tõstetaks praeguse 60-kordse normi asemel. Remonteeritud ja remonteerimata korterite vahel võib vahet teha,

määrates remonteeritud korteri üüriks 130-kordne norm. Mis nüüd puutub üüriseaduse kestusesse, siis on meie rühm sellel seisukohal, et kõigis alevites ja suuremas osas linnades tuleks üüriseadus ära kaotada ja seda juba eeloleval aastal, see on 1. juuliks 1926. a., kusjuures aga maksma peaks jääma keskmine ülenorm, mis praegu juba välja kujunenud, see on umbes kunni 150-kordne üür. See 150-kordne üür peaks olema maksimum ja üürinormi ärakaotamine peaks tulema siis, kui selle küsimuse korraldamisele on asutud. Mõned üksikud linnad, nende seas ka pealinn, kus rohkem korteripuudust tundub, ja ka Tartu, nende linnade suhtes on meie rühm sarnasel arvamisel, et nendes tuleb ka üüritõstmine läbi viia ja seda sarnasel põhimõttel, nagu ma juba tähendasin, kuid kaotamisele tuleks asuda nendes linnades mitte 1. juulil 1926. a., vaid 1. juulil 1927. a., teostades seda niisama järk-järgulise põhimõtte järgi, nagu ma seda üüriseaduse komisjonis olen üles seadnud, kus ma komisjoni liige olin. Sellepärast toetan mina oma rühma nimel seda seisukohta, et need ettepanekud, mis üüriseaduse komisjon on esitanud, vastu võetaks, see tähendab, et üüriseaduse muutmise seadus esimesel lugemisel vastu võetaks, kusjuures meie teisel lugemisel vastavad parandused teeme, niihästi üüriseaduse ärakaotamise kui ka üürinormide reguleerimise suhtes. Sellepärast ühinen mina lugupeetud härra aruandja rkl. Linnamägi'ga, mis ta oma ettekandes on esitanud, ja need seisukohad on niihästi esimesel kui ka teisel lugemisel komisjonis järelekaalumisel olnud ja kõikülgseid materjaalid, mis käsitada on olnud, räägivad igatahes selle poolt, et praegune olukord ei ole normaalne, sest praeguses olukorras kannavad kulu üksikud isikud, üksikud majaomanikud, ka valitsusasutuste ja omavalitsuste asutuste suhtes. Peale selle peab tähendama asjaolu peale, et üüriseadus on ühendanud sarnased seltskonnakihid, millel õieti vastupidised huvid on, need on allüürnikud ja majaperemehed. Kui asi juba nii kaugele on läinud, et praegune üüriseadus on ühendanud kaks vastupidiste huvidega kihti, siis näitab see juba iseenesest, et asi on ebanormaalne, ja et teda tuleb revideerida ning revideerida selles korras, nagu seda üüriseaduse komisjon on ette pannud.

M. Martna (stp): Kahjuks ei saanud ma härra Mürk'i kõne ajal siin olla, sest ma pidin ametlikul ülesandel riigi statistika büroo juhatajaga ja teiste statistika nõukogu liikmetega nõu pidama. Mulle on öeldud, et härra Mürk on kõnelenud minu majadest ja minu üürnikkudest. (J. Mürk, mo: Ei ole kõ-

nelenud Teist.) Minule on nõnda kõnelnud, ju nad siis sellest nõnda on aru saanud. Ma võin selle peale öelda, et minul maju ei ole ja kuna mul maju ei ole, siis ei või minul ka üürnikke olla. Mis üüri vahekordadesse muidu puutub, siis elan ma ise oma poja juures ilma üürilepinguta. (M. Laarman, põl: Aga pojal mis on?) Mis minu pojal on, seda küsige minu poja käest. Kui Teie pojal või isal ja minul midagi on, siis ei tule mina seda mitte Teie käest küsima, (Vahelhüüded paremalt poolt.), see on, kui minul Teie poegadega tegemist on, siis pööran juba nende poole. (L. Johanson, stp: Härra Martinson'il pole poega. M. Martinson, põl: Kust Teie seda teate? Naer.) Ma ütlen veel kord, et minul ei ole maju ja sellega ei või siis mul ka üürnikke olla. Pean tähendama, et sarnane asjaajamise viis äärmiselt demagoogiline on, ma lisan veel kord juurde — äärmiselt demagoogiline. Sest valitseb meil ju arvamine, et sotsialistil ei tohi maja olla, ja kui nüüd keegi tuleb ja ütleb, vaata, sellel sotsialistil on maja, siis on see määrimise abinõu. Aga selle iseloomustamiseks ütlen ma võrdlemise viisi vana Bebel'i sõnadega, tema ütles ühel sarnasel korral: das ist der Sozialismus der dummen Kerle. Ma paluksin siin seda arvesse võtta. Härra Mürk on siin veel ette toonud, et Tallinnas olevat — ei tea, missuguse aja jooksul — 700 korterit juurde ehitatud. Härra Mürk'ile tuleb sellejuures meelde tuletada, mille üle ka komisjonis jutt oli, et Tallinnas 128—130.000 elaniku juures aastas umbes 1300—1500 uut abielu sõlmitakse. Kui me rehkendame, et iga kümne abielu peale vähemalt seitse uut korterit vaja on, siis tuleb välja, et Tallinnas iga aasta uute abielude tõttu vähemalt 1050 korterit vaja oleks, aga need 1050 abielupaari korterit leida ei või, see peab igaühele selge olema, kes meie oludega vähegi tuttav on. Meie statistika keskbüroo ei ole ise seda vaevaks võtnud selgitada, aga leidub andmeid, et üle riigi iga kahe korteri kohta tuleb kolm leibkonda, see tähendab, meil valitseb üle kõige maa suur korterikriis ning see on alevites suurem kui linnades. Kui meie kokku arvame viletsate korterite arvu linnades ja alevites, siis tuleb välja, et viletsate korterite arv alevites 3—4% suurem on, kui Tallinnas ja Tartus. Kui härra Jaanis siin selle peale tähendas, et meie korterid kunagi niikaugele areneda ei või, et 3% korteritest tühi, siis arvan ka mina, et lähemas tulevikus meie seda näha ei saa. See argument, mis härra Jaanis sellest järeldas, et meil korterikriisi ei ole, jääb õhku rippuma, sest niikaua, kui meie korteriturg normaalne ei ole, on ta teine külg paratamata

korterikriis, korteripuudus, korteriviletsus. Eesti olud ei ole niisugused, et inimesed põõsa all elada võiksid, nagu kadunud Jaak Järv oma lehes kord kirjutas, et mis korterit talutöölisel vaja on, ta võib suvel põõsa all pikutada, paneb lepakimbu pea alla. Kuid nii ei saa ka Eestis korterikriisi lahendada, korter on meil niisama tarvilik, nagu riiegi. Olen juba mõnda korda tähendanud, et üüriseadus meie korterikriisi ei lahenda, ja et ta meile korterid juurde tuua ei saa, vaid ainult et ta neile, kes praegu korterites elavad, võimaldab ennast kaitsta, et majaomanikud neid omavoliliselt välja visata ei saa ja nende üüri omavoliliselt tõsta ei või. Mis siin härra Jaanis'e ja teiste poolt ette toodud, see ei kaalu ju niihästi kui mitte midagi, sest monopooli seisukoht, mis majaomanikkudele siis omaks saab, kui seadus enam sugugi üüri ei piira, mõjub igalpool ühtviisi. Majaomanikud võivad korteri eest hinda nõuda niipalju kui tahavad, ja ainus piir siin pannakse sellega, kas need, kelle käest nad hinda nõuavad, võivad niipalju maksta või mitte. Ainult see piir on olemas. Aga et inimesed peavarju vajavad, sest et ilma peavarjuta elada ei või, siis on nad äärmiselt sunnitud ka kõige kõrgemat üüri maksma. Mis härra Jaanis alevikorteritest kõneles, kõneleb täiesti isenda vastu. Kui Narva-Jõesuus — suvituskohas — korterid tühjad on, siis on see täiesti loomulik, sest need majade omanikud ei üüri korterid kauemaks välja kui 3—4 kuuks ja arusaadav on ju, et nad ainult suvekuude eest rohkem raha saavad. (J. Mürk, mo: Kus ta saab üürida, kui tahtjaid ei ole!) Kulla härra Mürk, seal peavad siis mingisugused teised põhjused olema, kas on need suvilad vast niivõrd lagunened, et seal sees isegi suvel elada ei või. Ma olen ka mõned nädalad ühes niisuguses suvilas elanud ja pean tõendama, et niisugune talvel elamiseks ei kõlba. Ei või arvesse võtta asjaolu, et kui korterid üheksa kuud tühjad on, et siis seal üürnikkudel seadusega kaitset vaja ei ole. — Mis aga puutub Kunda alevisse, kus töölised elavad ja kus nad endale ise väikesed majad üles ehitanud, muidugi nemad seal siis ei kannata üüriseaduse all! Kuidas saab üüriseadus neid litsuda, kui nad oma majades elavad? Siis ma tuletaksin veel härra Jaanis'ele meelde, ta näis kindel olevat, et kui meil üüriseadus ära kaotatakse, siis korterikitsikust enam karta ei ole. Läänud aastal, ma ei mäleta enam, kas see oli komisjonis või siin, kõneles härra Jaanis, et Soomes pärast üüriseaduse ärakaotamist tõusid üürihinnad tänasest homseni 200%. Härra Jaanis võiks stenogrammist järele vaadata, ma arvan, et ta seda siiski Riigikogus kõneles.

Juhataja **A. Rei**: Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Mürk'il.

J. Mürk (mo): Mina võin tõendada, et mina oma kõnes ei öelnud, et rkl. härra Martna'l maja on, vaid mina ütlesin, et Narva maantee on Martna maja.

J. Voiman (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Sennikaua, kui meil tööliste ja ka palgatööliste palkade kõrgendamine ei ole päevakorral, ja nende palku kõrgendatud ei ole, ei või meie üüriseadust ära kaotada. Kui vaadelda, kuidas on lugu meie tööliste palkadega ja kuidas on lugu elukallidusega, siis peab ütleva, et elukallidus on aast-aastalt tõusnud, kuna palgad selle vastu tõusnud ei ole, vaid mõnes kohas koguni langenud. 1924. a. juulikuus oli elumaksimum 132,8 ja 1925. a. juulikuus 144,1, tähendab elumaksimum oli kunni 8 punkti tõusnud. Sellest oli korterikulu 1924. a. üüriseaduse järgi 150, ja 1925. a. juulikuus 162,5. Need on ametlikud andmed. Üüriseaduse järgi rohkemmaksjad on 1924. a. juulikuus maksnud 190,1 ja 1925. a. — 210. Tähendab, ka korterikulud on aasta jooksul tuntavalt tõusnud, kuna palkade alammäär on endiseks jäänud. Võib rõhutada, et meie tööliste olukord on niivõrd vilets, et nad praeguses olukorras korterite eest rohkem maksta ei jõua. Lubage, et ma selle kohta mõned andmed ette toon. Tänavu sügisel võeti ette tööliste majapidamise eelarve uurimine, selleks saadeti küsimislehed tööliste laiali, kus iga perekond oma sissetulekud ja väljaminekud pidi üles märkima. Need küsimislehed saadeti linnavalitsuse kaudu statistika keskbüroole, kus nad praegu läbitöötamisel on. Kõik ei ole veel lõpulikult läbi töötatud. (E. Masik, põl: Nad räägivad kahjuks vastupidist keelt.) Ei räägi. Need andmed on läbi töötatud 182 töölise perekonna kohta. Ja mis need andmed õieti räägivad? 30 perekonda maksab praegu üüri 583—666 margani, 28 perekonda 500—583 margani, 19 perekonda 666—750 margani, 16 perekonda 750—833 margani, 24 perekonda 1000—1083 margani, 16 perekonda 417—500 margani, 14 perekonda üle 1167 marga, 12 perekonda 250—333 margani, 11 perekonda 333—417 margani, 5 perekonda 833—917 margani ja 5 perekonda 1083—1167 margani. Sellega maksab 182 perekonna hulgast 139 üle 1000 marga kuus üüri ja 29 perekonda 1000—1167 marga, kuna 14 perekonda üle 1167 marga maksab. (O. Amberg, krst: Keskmiselt maksavad 600 marka.) Just seda ma tahtsingi öelda. Ometi teate, et palga alammäär on õige väikene. (E. Masik, põl: Mis nende tööliste palga alammäär

on, kes üle 1000 marga maksavad?) Kahjuks ei ole minul neid andmeid, sest nad ei ole kõik lõpulikult välja töötatud ja lõpulik kokkuvõtte ei ole tehtud. Kui lõpulik kokkuvõtte tehtud on, siis räägime sellest, härra Masik. Praegu tahtsin aga näidata käesolevate andmete põhjal, et kui neile inimestele tüüri kõrgendada 100% võrra, nagu härra Amberg tähendas, on keskmine üür 600 marka, siis tuleks korteriüür keskmiselt 1200 marka, ja need inimesed peaksid korteriüüri kõrgendust oma kõhu arvel maksma. Nad peaksid oma ülespidamiseks sedavõrd vähem tarvitama, kui võrd korteriüür tõstetud on. Senni aga, kui meil pole palku kõrgendatud, kui meil ei ole elatismiinumum maksma pandud, ei või meil juttugi olla üüriseaduse kõrgendamisest ega üüriseaduse ära kaotamisest. Nagu teada, on majaperemeeste ja üürnikkude vahelkord õige teravaks läinud, ja kui üüriseadust aasta või poole pärast ära kaotatakse, siis suurem osa üürnikke uulitsale lendaks. Kuhu tahetakse siis need vaesed tööliselised paigutada, kes korteritest välja uulitsale tõstetud, ja kust võtavad omavalitsused ruumid nende inimeste mahutamiseks? (M. Laarman, põl: Kas siis korterid tühjaks jäävad?) Korteritesse võetakse need, kes rohkem maksta jõuavad, ja rohkem maksta jõuavad need, kes rohkem palka saavad. Kui teie tahate, härra Laarman, et korteriüüri kõrgendataks, siis tuleb Teil eestkätt hoolitseda selle eest, et tööliste palku kõrgendataks. (E. Masik, põl: Hoolitsege siis selle eest, selleks teie ju Riigikogus olete.) Meie oleme juba selle eest hoolitsenud. Meie rühma poolt on esitatud Riigikogule vastuvõtmiseks vastav palga alammäärade seaduseelnõu. See seaduseelnõu on Riigikogu töökaitse komisjonis arutamisel, ja mina arvan, härrad majaperemehed, et kui teie tahate, et korteriüürid kõrgendataks, siis katsuge selleks kaasa mõjuda, et tööliste palkade kõrgendamise seadus vastu võetaks. Nagu ma mäletan, lubas härra Mürk ühel eelmisel koosolekul oma kaasabi selleks. Võtame enne palga alammäärade seaduse vastu, siis võime ka rääkida üürinormi tõstmisest. Et palga alammäärade seaduseelnõu praegu töökaitse komisjonis arutamisel, siis teen ma ettepaneku, ka käesolev seaduseelnõu anda töökaitse komisjoni läbiarutamiseks ühes palga alammäärade seaduseelnõuga.

Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma nimel teatan, et meie rühm hääletab käesoleva seaduseelnõu vastuvõtmise vastu.

Juhataja **A. Rei**: Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Martna'l.

M. Martna (stp): Härra Mürk tähendas faktilise märkusena, et tema ei olevat mind majaomanikuna mõelnud ega sellest kõnele- nud. Kuid tema stenogrammist on lugeda järgmist: „Mina usun, et härra Martna'l Mart- natest majaomanikkude kohta see eeldamine õige on. Narva maantee ümbruses tõenda- takse, et kõige kallimad üürid praegu Martna majas olla“. Kui härra Mürk ei tahtnud mind majaomanikuna mõelda, miks ta siis minu aad- ressil sarnaselt rääkis?

Edasi on härra Mürk, nagu sealt poolt arvata võib, minule täiesti uue ja võõra väite suhu pannud, nagu oleksin mina öelnud, et majaomanikud tahavad roosilisi päevi elada. Kas olete minu stenogrammi lugenud ja sealt midagi sarnast leidnud? Minule on igatahes see väide täiesti võõras. (Vahelhüüe K. Tonkman'i, põl poolt.) Härra Tonkman, see on mõistete vassimine, Teie ei suuda mõis- tete vahel vahet teha.

Juhataja **A. Rei**: Kuna Riigikogu kaks tundi on töötanud, kuulutan veerandtunnilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 12.10 min.

Pärast vaheaega jätkub koosolek kell 12.30 min.

Koosolekut juhatab esimees **A. Rei**.

Sekretääri kohal abisekretäär **L. Raudkepp**.

Juhataja **A. Rei**: Riigikogu koosolek kestab edasi. Järjekorras on sõna rkl. Sepp'al. Rkl. Sepp ei ole kohal.

J. Luur (krst): Austatud Riigikogu liik- med! On ju tõsiasi, et üüriseadus ja selle kaotamise küsimus on suure tähtsusega küsi- mused. See paistab välja juba sellest, et meie poliitiliste liigituste keskel on tekkinud isegi majaomanikkude ja üürnikkude rühm. Et mõlemil pooltel, niihästi majaomanikkudel kui ka üürnikkudel, kindel tahe on oma huvisid kaitsta, see on päris selge ja loomulik. Meil on 2 kihti rahva keskel tekkinud, majaoma- nikud ja üürnikud, kes nagu 2 vaenulikku laagrit on astunud üksteise vastu. Nende 2 laagri vahel on alati teatud teravus, pinevus olemas, ja üks vaatab teise peale ikka vaenu- liku pilguga, leplikku meelt nende vahel olla ei või. Ma arvan, et seisukord on sellepärast nii pinev, et mõlemil pooltel niihästi majaoma- nikkudel, kui ka üürnikkudel seisukord raske on, peaaegu väljapääsematu seisukord nii ühele kui teisele poolele. Ühest küljest tooni-

tavad majaomanikud, et nende majad ei anna üüri kaudu nii palju sissetulekuid, et nad suudaksid omi maju remonteerida ja korras hoida. Teiselt poolt kõnelevad üürnikud, et nad ei suuda kõrgendatud üüri maksta, kui üüriseadus ära kaotatakse, sellepärast et nende sissetulekud väiksed on, ning nende palku ei ole tõstetud, mille tõttu nad võiksid kõrge- mat üüri maksta. Majaomanikud kaebavad, et ei saa rääkida sellest, et kapitaal oma teatud protsente ei kannab, — iga kapitaal, kui ta surnud või sukasaärekapitaal ei ole, kannab ikkagi mingisugusi protsente, — vaid et ma- jasse mahutatud kapitaali protsent pole kau- geltki nii suur, et temast jätkuks majade kor- rashoidmiseks. Mulle näib, et meie majapi- damise poliitika üüriseaduse suhtes siiski õiglane ei ole. Seisukord on ebanormaalne. Meie näeme, et üürnikud, kellel korterid käes üüriseaduse põhjal normeeritud hinda- dega, peavad enesel allüürnikke ja nii öelda kujunevad teiseks majaomanikuks tõsise maja- omaniku kõrval. Majaomanikud ei saa otse- kohest sissetulekut üürnikkudelt, sissetulekut, mis peaks minema maja kohendamiseks ja remonteerimiseks. Asi on nii kaugele läinud ebanormaalsuse suhtes, et näiteks väiksemat- es linnades majaomanikud ei suuda enam lihtsalt oma maju korras hoida. Korterite väljaüürimisel öeldakse majaomanikkude poolt üürnikkudele, et kui tahate tulla minu majja elama, siis olge lahked ja remonteerige ise korter. Üürnikud teevad seda, kannavad ise korteri remondikulud ja pääsevad sel teel majja elama. Edasi pean tähendama, et meie majapidamine ei ole õiglane ega normaalne, kui meie oma kapitaalset ei saa protsente, olgu see ka kõige väiksem, mis tema andma peaks. Sel juhtumisel on kapitaal täiesti surnud kapitaal, ja meie ei saa niisugust maja- pidamist nimetada õigeks majapidamiseks, kui alati majapidamisele tuleb juurde maksta rahas. Asi on selge; maja ei anna niipalju sissetulekut, et ta suudaks kanda remonteerimise ja kohendamise kulud. Mis jääb siis majaomanikul teha? Ta peab vaatama, kuidas tema varandus hävineb. Niisuguseid näiteid võib tuua kümneid ja sadandeid. Meie suudame oma maju praegusel korral siis ainult korras hoida, kui meil võimalik on neile ühtelugu juurde maksta. Ent nüüd tõuseb küsimus, kui kaua siis suudavad majaomanikud majadele ilmlõpmata juurde maksta. Kui meie võtame näiteks majaomaniku, kellel sissetu- lekuid väljaspool oma maja sugugi ei ole, mis peab ta siis tegema oma majaga, mida peab ta siis peale hakkama? Ainult sel juhtumisel, kui majaomanikul kõrvalisi sissetulekuid on, on tal ka võimalik oma maja korras hoida.

Kui tal aga kõrvalisi sissetulekuid ei ole, ja kui ta ei suuda oma kapitaalile alati juurde maksta, siis kõduneb ja hävineb maja. Rahvamajanduslikust seisukohast välja minnes on see vaevalt soovitav. Meil on niikaugele mindud, et mitmel pool majaomanikud räägivad sellest, et nad valmis oleksid omi maju likvideerima juhtumisel, kui nad saaksid 50% oma kinnisvara väärtusest. Aga asjalugu seisabki selles, et ka seda 50% praegusel ajal saada ei ole ja nii on lugu, näiteks, Narvas. Mul on mitu korda olnud kõnelemisi suuremate ja jõukamate majaomanikkudega. Nad ütlevad selgesti, et kui leiduks ostja, kes tuleks ja 50% maksaks minu maja eest, ma annaksin ta kohe ära. Ma võtan 50% vastu, ja kui ma ka selle kapitaaliga midagi ei oska peale hakata, siis viin ma ta pank ja aasta jooksul saan ma ikkagi temast 12% kasu, ja see oleks igatahes kasulik minu kapitaaliga sissetulekule, kui pidada maja, mis iga aastaga kõduneb ja mille väärtus selle tõttu muidugi ka kahaneb. Kui meie niimoodi oma majapidamist korraldame, siis on see ju otsekohe röövmajapidamine. See oleks niisamasugune majapidamine, kui näiteks põllumees endal talu peaks, mis talle niipalju sisse ei too, et ta oma talust elada võiks. Ta võib talu pidada ainult niikaua, kui temal kõrvaline sissetulek olemas. Põllumees peab niisugusele talule iga aasta juurde maksuma niikaua, kui tal vaba kapitaali on. Minule näib, et niisugune majapidamine ei ole majapidamine ja ta ei kannata arvustust välja. Jah, õige, öeldakse, et niisugused majad, mis asuvad turuplatside ääres või keset linna, kus on kauplusruumid, selle vastu ei saa vaielda, toovad niipalju sisse, et enese ära tasuvad, sellepärast et kauplusruumid ei käi üüriseaduse alla, ja seal on majaomanikul võimalik üürisissetulekust maja kohendada ja üleval hoida. Aga niisugused juhtumised on ikkagi üksikud. Ega's igalpool ei ole ometi maju, mis oleksid asetatud linna parematesse osadesse, kus kauplusruumid jne. Üürnikud nõuavad majaomanikkudelt, et need peaksid oma majad korras hoidma. Kui üürnik asub korterisse, siis peaks majaomanik talle tõesti andma korras korteri. Aga kui meie läheme ja vaatame korteriolusid Narvas või Narva-Jõesuus, millest täna ka jutt oli, kui astume seal korterisse, siis näeme, et laudade peale on kausid pandud, sellepärast et laest sajab alati vihma, ja kui küsida, miks siis majaomanik ei remonteeri oma maja, kas siis tõesti majaomanik tahab, et tema varandus kõduneks, siis selgub, et temal ei ole võimalust remonti teha, sest majaomanikul puudub selleks kapitaal. Narvas ja Narva-Jõesuus võite teie näha, et seal uulitsatel terved read

majade aknaid laudadega on kinni löödud ja sellega on need majad hävinemisele ja kõdunemisele määratud. Kui Narvas viibis töökaitse komisjon, siis võisid töökaitse komisjoni liikmed ise oma silmaga näha — ja nad juhtisid sellele ka tähelepanu, — et terve rida maju on kokku varisemas. Need varandused on kõik hävinemas. Härra Martna arvas täna seda, et Narva-Jõesuu suvituskoha majaomanikud üürivad oma majad välja 3 kuu peale, lootes, et 3 kuu jooksul selle üüri kätte saavad, mida teised majaomanikud terve aasta jooksul saavad. Ma pean selle kohta ütleva, et siin on härra Martna eksinud ja et ta kohalikke olusid ei tunne. Narva-Jõesuus ei ole korterite ega majade kriis, vaid seal on elanikkude kriis, lihtsalt ei ole elanikke, keda võiks paigutada nendesse tühjadesse majadesse. Edasi tuleks Meriküla. Otse öudne tunne asub südamesse, kui näed, et kõik see 3—4 versta pikkune maa on täis kinnitaotud suvilaid. Ühtki hinge ei asu neis suvilais. Ainult mõnes majas elab veel kojamees, kas hooldaja näol või selleks, et maja valvata. Vaadake, nii on lugu. (M. Juhkam, tütar: Teie kõnelete üüriseaduse täna maha!) Kõnelen ainult siis, kui tarvis on kõneleda. (O. Gustavson, stp: Õigus!) Et Narva-Jõesuus tõesti elanikkude kriis on, ... (Vahelhüüe pahemalt poolt.) see on terminus tehnicus, seda Teie peaksite teadma... (O. Gustavson, stp: Terminus Naroovikus!) ...see on näha juba sellest, et Narva-Jõesuust veetakse lammutatud kujul maju Tallinna ja teistesse linnadesse, kus korterikriis on. Juba sellepärast peaks selge olema, et selles raioonis korteripuudusest juttu ei või olla. Nagu ma juba alguses tähendasin, on korterikriis ja üüriseadus tõesti üks väga keeruline probleem, kuid siiski on selge, et niisugusel kujul, nagu praegu, üüriseadust maksuma jätta ei saa. Siin tuleb see küsimus ühel või teisel kujul revideerimisele võtta, muidu läheme meie seda teed, kus meie varandused kõdunevad, ja meie majapidamine lõpulikult röövmajapidamiseks kujuneb. Iga aasta peame oma varanduste suurel määral juurde maksuma, aga ükskord tuleb ometi sellele juurde maksmisele lõpp. Ei ole ju meil kellelgi ometi ilmlõpmata kapitaali, nagu vett kaevust võtta. Kui meie üüriseadust revideerimisele ei võta, tuleme lõpuks niisuguse seisukorra juurde, kus inimesed lihtsalt peavad uulitsale jääma, sest et puuduvad elamiseks kõlbulikud korterid. Arvan, meie peame sellest ebanormaalsest seisukorrast välja pääsema.

Juhataja A. Rei: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja V. Linnamägi: On mitmelt poolt sõna võetud selle seaduse poolt ja vastu rääkimiseks, muidugi kõige rohkem vastu. Vastu on rääkinud ka seekord jälle härra Martna. On mitmesuguseid mõtteid avaldatud, kuid midagi uut ei ole ette toodud, mispärast ma ka neid vastuvaidlusi ümber lükkama ei hakka. Härra Martna armastab väga statistikat ette tuua ja see on niisugune materjal, mille vastu võib vaielda. Härra Martna seob millegipärast üüriseaduse meie korterikitsikusega ja korterikitsikuse meie rahva tervisliku oluga. Tema tahab tõendada, et korteri viletsad olud mõjuvad lõpmata halvasti meie rahva tervise peale. Isegi nii kaugele minna see mõju, et meie rahvas dr. Lütis'i ja teiste arvamise järgi välja suremas on. Niikaugele ei või ikka minna. Kahtlemata on niipalju õige, et kui korteriolud viletsad, siis on ka rahva tervislik seisukord raskem. On korteriolud paremad — on ka tervislik seisukord parem. Kahtlemata on teatav ühendus korteriolude ja tervisliku seisukorra vahel, kuid rahva väljasuremisega ähvardamine on siin suur liialdus. Rahva tervisliku seisukorra peale ei mõju ainult viletsad korteriolud, vaid palju muid asju veel rohkem. Kui vaadata ametlikke andmeid, siis näeme, et rahva tervis nii vilets polegi. Meie loeme statistika raamatust, mis tänava aasta välja antud, et Eesti rahva tervislikus seisukorras on paranemist märgata. Kui vaatame edasi, kui suur on meil surevus, ja isäranis laste surevus, siis näeme, et see ei ole sugugi nii väga suur, vaid keskmine. Meie loeme: „Eestis võib konstateerida madalat sündivust, alla keskmist surevust ja keskmist laste ja rinnalaste surevust“. Eestis on väga palju rinnahaigusi, nimelt tiisikust, ta on selles mõttes palju pahemas seisukorras, kui mõned teised Lääne-Euroopa riigid. Aga kui nüüd vaadata, kas tiisikushaigusesse suremine on seal kõige suurem, kus valitseb suurim korterikitsikus, siis näeme, et selles suhtes võib jällegi vastupidist konstateerida. Meie teame, et Tallinnas on kõigesuurem korterikitsikus, selle vastu keegi ei vaidle, kuid Tallinnas ei ole tiisikusse suremine kõige suurem, vaid üks väiksematest. Valgas, kus korterikitsikus nii suur ei ole, on tiisikusse suremine kõige suurem, seal sureb tiisikusse ära 402 inimest 100.000 elaniku kohta arvatult, kuna Tallinnas — 229, ligi pool vähem.

(Sekretäri kohale asub sekretär **J. Holberg.**)

Seda näitab ka rinnalaste surevus. Harju maakonnas, kuhu kuulub ka Tallinn, on

keskmine surevus 90, sellega pea kõige väiksem arv terves riigis, Viru maakonnas 110, Järva maakonnas — 106, Saaremaal 150, Pärnus 88 iga 1000 sündinu kohta. Juba need arvud näitavad, et korterite kitsad olud Tallinnas nii hävitavalt suuresti rahva tervishoiu peale ei mõju, nagu teie arvate. Edasi härra Martna tahab tõendada, et meil Tallinnas olevat iga kahe korteri peale 3 leibkonda. (M. Martna, stp: Terves Eestis, mitte Tallinnas.) Härra Martna ütles, et Tallinnas on 50.000 leibkonda 32.000 korteri kohta, kuid andmed 1922. a. rahvalugemise järgi näitavad, et Tallinnas on 32.448 korterit ja selle arvu kohta on 24.187 abielupaari. Kui iga abielupaari jaoks üks korter arvata, siis jääb vallaliste jaoks 8.261 korterit. Mina ei tea, keda teie leibkondadeks arvate. Minu arvates on abielupaar ka leibkond. Kuidas teie leiata, et Tallinnas on 50.000 leibkonda, sellest ma aru ei saa. Teie võtate lihtsalt ühe arvu, kuid arvu, mis kuskil statistika-andmetes ei seisa. (M. Martna, stp: Ma olen kõnelenud leibkonnast.) Minu arvamise järgi on perekond kõigepealt ikkagi leibkond, aga mitte mõni artell ei ole leibkond. Ma pean tähendama, et Teie väide Tallinnas asuvate 50.000 leibkonna kohta ei vääri tähelepanu. Peale selle ütlesite Teie, stenogrammides on see näha, et Tallinnas tuleb 1 korteri peale 4,21 hinge, aga minul olevate andmete järgi on Tallinnas umbes 55.000 tuba. Selle vastu ei vaidle keegi. Ütleme, et Tallinnas on 120.000 elaniku, siis tuleb aga ühe toa peale 2,2 elaniku ja kui meie vaatame andmeid, mis 1922. a. olid, see tähendab 3 aasta eest — 2,6—2,4 inimest, siis võime öelda, et selle aja jooksul korterioludes paranemist on märgata, mitte aga pahenemist. (Vahelhüüe.) Mina ei hakka siin liialdama, aga Teie liialdate. (M. Martna, stp: Ma ei ütle, et Teie liialdate, vaid Teie räägite, millest Teie ei tea. — Segased vahelhüüded.) Lubage, ega teilgi patenti ei ole statistika teadmiste peale, teistel on ka ikka pisut arusaamist nendest andmetest.

Mis puutub sellesse, et meil pidavat üüriseaduse ärakaotamisega hirmsad katastroofid tulema, visatavat tuhanded perekonnad uulitsale, siis arvan ma, et see on niisama suuresti liialdatud, kui muud oletused. Sarnane juhus võiks ette tulla inimestega, kes majaperehega halvas vahekorras ja üüri kohtu deposiiti maksavad. Ma ei või öelda, kui palju neid just oleks, kes seaduse ärakaotamise puhul uulitsale visataks. Maksimaalselt võiks nende arv umbes 500 inimest olla, kui oletada, et need kõik uulitsale visatakse, kes kohtu deposiiti maksavad, aga ma arvan

ometi, et ühe või poolteise aasta pärast, kui see seadus maksuma hakkab, üks osa neist oma vaherkordi majaomanikuga on parandanud. Võib olla, et siis see arv ei ole enam 500, vaid võib olla, et sellest on järele jäänud ainult 200 või vähem. Teha ei ole midagi, sest on ju ka normaal rahuajal, kus üüriseadust ei olnud, sarnaseid juhtumisi ette tulnud, kus inimesed korterist välja tõstetakse mõnesuguste põhjuste pärast. (O. Gustavson, stp: Mis Kristus selle kohta ütleb? — Vahelhüüe paremalt poolt: Kristus ajas ka templist välja.) Igatahes riiklikus mõttes see ei ole mitte katastroof. (L. Johanson, stp: 200 inimest loobib kristlane välja.) Ma ei kuule hästi, mis Teie seal vahele sumisete, sellepärast ei saa Teile vastata.

Teie ütlete, et üüriseaduse kaotamisega üürid tõusevad, ja et see vahe raha, mis majaperemehed korteriomannikkudelt juurde saama peavad, võib tõusta 2,4 miljardi võrra. See ei ole põhjendatud. Tõesti tõuseb ta natukene, aga mitte 2 ja poole miljardi võrra kõrgemaks. See pole põhjendatud arvamine. Ma ei taha pikemalt selle juures peatuda.

Üürnikkude esitaja härra Porman pani minule imeliku küsimise ette, nimelt: Õelge, miks ei anna majaperemehed lastega inimestele korterit? Selle küsimise peale ma vastata ei oska. Võib olla ei taha ainult mõned üksikud majaperemehed lastega perekondi korteritesse võtta, aga et meil sarnane üldine reegel oleks, see on absurdne arvamine ja pealegi on majaperemeestel enestel ka lapsed. Ja pealegi on minu teada kõik Tallinna lapsed korterites, ega neist keegi õues ei ole. Minu arvates, niisugust küsimist ette panna üüriseaduse juures on päris imelik. Härra Voiman tähendas, et sennikaua, kui ei ole töölise palgaolusid tõstetud, ei või üüriseadust ära kaotada. See on mõjuv vastuväide. Mina arvan, et töölise palgaolud on üldiselt väiksed. Mitmed käsitöölised ei teeni nii palju, kui nad rahuajal teenisid, aga teiste juures võib tähele panna, et nad sugugi vähem ei teeni, võib olla, isegi rohkem. Vabrikutöölised teenivad muidugi vähem. Selle vastu vaielda ei saa. Samuti ei teeni ehitustöölised vähem. Võib olla, on neil väiksem töösaamise võimalus, võib olla tööajad on lühemad aastas kui enne olid, aga tunnitasu ja päevatasu on sarnane, nagu rahuajal oli. Sellepärast ei saa öelda, et kõik töötav kiht vähem palka saaks kui enne, ja teiseks ei saa siduda palgatööde tasu üürinormidega. See on teine asi. Palgatöö tasu tuleb tõsta, kuid üheks madalate palkade motiiviks on madal üürinorm. Pealegi peab tähele panema, et taksi järele üüri ei maksa mitte ainult töölised, vaid vast rohkemal

arvul need inimesed, kes küll võiksid kõrgemaid üüre maksta. (L. Johanson, stp: Mina lasen Teie kõne trükkida omal kulul ja saadan palvevendadele laiali.) Üks suur halbatus üüriseaduse juures on see asjaolu, et tema demoraliseerivalt mõjub rahva peale. Et niisugune ajast mahajäänud seadus demoraliseerivalt mõjub tööliste peale, seda näitab ka see asjaolu, et Teie, härra Johanson'i, eestvedamisel kindlaksmääratud uus tööliste eksistentsmiinimum peab olema 10.000 marka kuus, ja sellejuures arvasite Teie korteri peale ainult 800 marka, kuna aga praegune elatismiinimum on umbes 5.000 marka, ja sellest elatismiinimumist maksavad töölised praegu juba 600—800 marka korteri eest. Teie nõuate, et elatismiinimum peaks tõstetama 10.000 marga peale kuus, aga sellejuures ei taha teie sugugi rohkem üüri maksta. On päris loomulikult nähtuseks saanud, et elanikud ei pruugi oma korterite eest õiget tasu maksta, vaid vaadatakse korteri peale, kui niisuguse peale, mida poolmuidu peab saama. Rääkimata sellest, missugust mõju see avaldab rahva hingeelu peale ja rääkimata ka sellest, missuguseks kitsenduseks meil üüriseadus on, annab see ennast ka riigile ja omavalitsusele väga raskelt tunda, näiteks maksude näol. 1915. a. sai Tallinn kinnisvara maksu 318.000 rubla, ja see tegi umbes 18% linna büdshetist välja. Tänavu aastal saab Tallinna linn kinnisvara maksu ainult 45.000.000 Emk., mis teeb vaevalt 5% büdshetist välja. Näete nüüd, missugune kõikumine, kuna tegelikult see kapitaal, mis majade all, ei too vast palju vähem tulu kui varemalt, kuid suurem osa sest ei makseta majaomanikkude kätte, vaid see tulu läheb üürnikkude kätte allüürnikkudelt võetava ebamäärase suure üüri näol ning läheb riigile ning omavalitsustele maksustamise juures kaduma. Üüriseadus tekitab Eestis suurt pahet, sest et ta tihti üht osa elanikest eesõigustab ning tõukab teisi eksploateerima. Mina arvan, et pikema jututa on vist selge, et üüriseadus tuleb ära kaotada ja see üüriseaduse ära kaotamine on komisjoni poolt ette nähtud väga mõistlikul kujul, nimelt ära kaotada üüriseadus järkjärgult. Mina arvan, et see peaks kõigile riiklikult mõtlejatele Riigikogu liikmetele vastuvõetav olema, ja sellepärast teen komisjoni nimel ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja A. Rei: Rkl. Porman'i poolt on ettepanek, üüriseaduse muutmise ja ära kaotamise seadus — tagasi lükata. See kui puht eitav ettepanek iseseisvalt hääletamisele ei tule, vaid need Riigikogu liikmed, kes on rkl. Porman'i ettepaneku poolt, hääletavad

käesoleva seaduseelnõu vastu. Teine ettepanek on rkl. Voiman'i poolt, anda üüriseaduse muutmise ja ärakaotamise seadus töökaitse komisjoni. See ettepanek tuleb esimesena hääletamisele, ja kui see ei peaks läbi minema, siis tuleb hääletamisele ettepanek, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. Asun rkl. Voiman'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb ettepanek, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Poolt on 41 häält, vastu 27 häält, seega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

9. Üüriseaduse muutmise seaduseelnõu — arutamisel ära võtmine. Üüriseaduse komisjoni aruandja **V. Linnamägi:** Käesolev seaduseelnõu on sisse antud rkl. Porman'i poolt ning seda on tarvitatud materjaalina I lugemisel vastuvõetud üüriseaduse muutmise ja ärakaotamise seaduse juures. Panen ette, käesolev seaduseelnõu arutamisel ära võtta.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

10. Riigikogu poolt 2. detsembril 1921. a. vastuvõetud üüriseaduse muutmise seaduseelnõu arutamisel ära võtmine. Üüriseaduse komisjoni aruandja **V. Linnamägi:** Ka käesolev seaduseelnõu, mis on esitatud majaomanikkude poolt, on tarvitatud materjaalina I lugemisel vastuvõetud üüriseaduse muutmise ja ärakaotamise seaduse juures. Sellepärast panen ette, käesolev seaduseelnõu arutamisel ära võtta.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Riigikogu läheb järgmise päevakorra-punkti juurde: kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldusseadus — II lugemisel. (Hüüded: Lõpetada!) Palun Riigikogu liikmeid, kes soovivad, et Riigikogu koosolek lõpetataks, esineda kindla ettepanekuga.

K. Ipsberg (põl), kohalt: Teen ettepaneku, koosolek lõpetada.

J. Vain (stp): See meeleolu, mis valitseb põllumeestekogude rühmas ja mõnes rühmale lähedalolevas liikmes popsideseaduse kohta,

on Riigikogule teada. Tuuakse ette, et on vaja rühmade vahel kokku leppida ja siis juba teatud kokkuleppest välja minnes üksik- asjaliselt arutamisele asuda. Minule aga näib selle asemel, et hakates kokku leppima, võiks ühtlasi seaduseelnõu lugemist jätkata, kuna igasuguste kokkulepete otsimine muidu asja pikale viib. Samuti võib popsideseadus praegu väga pakilist vajadust — uut valitsust luua — mitte rahuldada lasta. Kui aga Riigikogu peaks asuma seisukohale, et kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldusseaduse arutamine sünnis ei ole kriisi ajal, siis on Riigikogul teisi päevakorra-punkte, mida samuti käsitada peaks. Ei ole igatahes loomulik, et koosolek lõpetatakse nii ebanormaalsel ajal, kuna alles poole tunni eest vaheaeg oli.

O. Gustavson (stp): Riigikogu parem tiib on seaduste arutamisel asunud viimastel päevadel ebamäärasele pinnale. Terve rea seaduseelnõude juures, mis käsivad sotsiaalküsimusi, samuti popsideseaduse suhtes, leitakse, et ei saavat neid seaduseelnõusid arutada enne, kui on moodustatud uus valitsus, või vähemalt uue valitsuse moodustamise kohta kokku lepitud. Sama mööduga ei möödeta aga teisi seadusi, mis sisuliselt sama tähtsad, isegi tähtsamad kui eelpoolnimetatud seadused. Minul tarvitseb vaid meelde tuletada üüriseadust, mis esimesel lugemisel vastu võetud. Ükski ei tule vist ütleva, et see seadus tähtsa ulatusega ei ole. Leitakse aga olevat endastmõistetav, et seda seadust arutada võib.

Kui asuda põllumeeste seisukohale, siis peaks Riigikogu igasuguste seaduste arutamise lõpetama ja laiali minnes ootama nii kaua, kunni uus valitsus moodustatud. Sarnase seisukohaga ei ole aga põllumeeste rühm esinenud. Selle asemel tarvitatakse aga järjekindlalt kahesugust möödupuud: teatud seadusi võib arutada, teatud seaduste arutamist aga katsutakse igateviisi saboteerida, takistada. Ma vaidlen kategooriliselt vastu ettepanekule, et popsideseaduse arutamine katkestada tuleb. Ma võin öelda: kui härrad põllumehed endile vabaduse jätvavad ja endist viisi saboteerides edasi talitavad, siis sotsialistlik rühm sunnitud on vastama sellesamaga seaduste suhtes, mis põllumeeste meelest tarvilikud.

Juhataja **A. Rei:** Hääletamisele tuleb rkl. Ipsberg'i ettepanek, koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on see ettepanek tagasi lükatud.

Korra kohta on sõna rkl. K. Tamm'el.

K. Tamm (põl): Teen ettepaneku, päevakorra-punktid 10, 11 ja 12 välja jätta ja asuda järgmiste päevakorra-punktide arutamisele.

Juhataja **A. Rei**: Rkl. Tamm'e poolt on ettepanek tehtud, päevakorra-punktid 10, 11 ja 12 päevakorrast välja jätta.

J. Vain (stp): Härra Tamm'e ettepaneku vastu, et päevakorra-punktid 10, 11 ja 12 välja jääksid, põhjust vaielda ei ole. Väga võimalik, et kui popsideseaduse järele päevakorra kaks eelnõu on, siis see mõjub põlumeestekogude rühma peale väga masendavalt. Kui aga kaks eelnõu välja jääks, siis esimese eelnõu väljajätmine on otstarbekohatu. Kui tahetakse valitsuse moodustamisest rutem asja saada ja kui tahetakse näha, et üksikute käsituselolevate küsimuste juures mitte nädalate ja kuude viisi peatada ei tule, nagu seda nägime kolme valitsuse moodustamise juures, kus popsideseadust üks nendest oli, millepärast kriis venis mitme kuu peale, siis ainult seega, et eelnõu võimalikult pea seaduseks saaks.

Mina peaksin tähendama, et üksikuid seadusi, mis Riigikogus päevakorras, ei tarvitse vastu võtta otsekohe valitsuse koalitsiooni seisukohast, vaid neid võtab vastu Riigikogu enamus; ja ei ole midagi meie konstitutsiooni juures katki, kui ka popsideseadust niimoodi arutatakse. Kui arvatakse, et seadusandliku töö juures valitsuse seisukoht tingimata mõõduandev peaks olema, siis asutagu seisukohale, et meil kriisi ajal parlament ei töötaks, ja mindagu parem laiali. On maid, kus minnakse laiali, on teisi, kus arutatakse kriisi ajal seadusi ja küllalt suure tähtsusega seadusi. Välja minnes teadmistest, et Riigikogu enamus ei tarvitse valitsuse seisukohti antud küsimuse juures saada, otsustagu ise see ära. Selleks mingisugust takistust praegu ei ole ja sellepärast ei ole tarvis küsimust päevakorrast ära võtta.

Juhataja **A. Rei**: Hääletamisele tuleb härra K. Tamm'e ettepanek. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 32, vastu — 28 häält. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: ettepaneku poolt on 37 häält, vastu — 33, erapooletuid — 1, seega on ettepanek vastu võetud.

11. Rahvasteliidu põhikirja 16. artikli muutmise protokollil kinnitamine — Väliskomisjoni aruandja **A. Anderskopp**: Austatud Riigikogu liikmed! Käesolevat ettepanekut väliskommis-

mise seadus — joni nimel Riigikogule esitades, oleks mul kõigepealt

I lugemisel.

tähendada, et siin on tegemist ühe protokollil kinnitamisega rahvasteliidu põhikirjast, mis oma iseloomu poolest väga laialdane, sest Riigikogu liikmed mäletavad vist, et selle artikli küsimus üks nendest oli, mille Saksamaa üheks tähtsamaks küsimuseks tegi, kui ta Locarno lepingu allakirjutamisele asus ja rahvasteliitu astumisest kõneleda võis. Selle peale vaatamata on sisuliselt see parandus, mida käesoleval korral läbi tahetakse viia tähendatud artiklis, võrdlemise õige väike ja õige lihtne. Asi seisab nimelt järgmises: rahvasteliidu põhikirja 16. artikkel seisis omal ajal koos üksikutest lõigetest. Kuid juba eelmistel aastatel leiti, et see paragrahv küllaldane ei ole selguse mõttes, ja sellepärast paigutati esimese ja teise lõike vahele kolm uut selgitavat lõiget. Viimane lõige eelmisel juhtumisel algas sõnadega „sel juhtumisel“ või prantsuskeeles „an ce cas“, ja edasi näidati nende abinõude peale, millega rahvasteliidu nõukogu siis tegemist peab tegema, kui eelmises lõikes ettenähtud sündmused esile tulid. Kuna aga nüüd esimese ja viimase lõike vahele oli mahutatud kaks uut lõiget, oli seega viimase lõike algus sihitud uutest lõigetest viimase peale, ja loomulikult ei näidanud nende küsimuste peale, kuhu ta tõelikult näitama pidi. Seda eksitust tahetakse käesoleva seadusega parandada, ilma et see paragrahvi sisuliselt muudaks, mis aga muidu igasuguseid väärvamisid võib tekitada. Meie delegatsioon viimasel rahvasteliidu täiskogul hääletas paranduse poolt, ja meie delegatsiooni esitaja on Vabariigi Valitsuse volitusel parandusele ka alla kirjutanud. Väliskomisjon on omalt poolt kaalunud parandust põhjalikult, ja mul on au väliskomisjoni ühemeelse otsuse põhjal muutmise seaduseelnõu Riigikogule I lugemisel vastuvõtmiseks esitada.

Juhataja **A. Rei**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

12. Seitsmenda rahvusvahelise töökonverentsi poolt Genfis vastuvõetud kutschaiguste kahjutasu konventsiooni eelnõu kinnitamine seadus — I lugemisel. Töökaitse komisjoni aruandja **L. Johanson**: Austatud Riigikogu liikmed! Käesolev konventsioon näeb ette kahjutasu maksmist kutschaiguste ohvritele või nende omastele neil alustel, mis tööõnnetuste vastu kinnitamise seaduses kindlaks määratud. Kutschaigused on käesolevas seaduses piira-

tud. Siin on ette nähtud ainult mürgitused tina ja tinaühenduste ja -segude läbi, ja niisuguste mürgituste otsekohesed tagajärjed. Niisama ka mürgitused elavhõbeda, selle ühenduste ja segude läbi ja niisuguste mürgituste otsekohesed tagajärjed. Ja kolmandaks põnatõppe haigeksjäämine. Seega on arvesse võetud kolm raskemat kutsehaiguste liiki.

Genfi konverentsil on selle konventsiooni vastuvõtmise poolt hääletanud, nagu protokolli näha, ka töösturite esitaja. Samuti on selle konventsiooni heaks kiitnud tööstusnõukogu ühel häälel. Tööstusnõukogus on aga esitatud ka töösturid. Vabariigi Valitsus esitas konventsiooni Riigikogule. Töökaitse komisjon vaatas selle läbi, ja komisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu esimesel lugemisel vastu võtta.

Juhataja **A. Rei**: Asun hääletamisele.

E. Birkenberg (põl), kohalt: Palun sõna.

Juhataja **A. Rei**: Ma olen juba hääletamisele asunud ja ei saa sellepärast Teile sõna anda. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

13. Seadus merilaevanduses töötavate laste ja alaealiste sundusliku arstliku järelevaatuse kohta — I lugemisel.

on ratifitseerinud. Selles konventsioonis on muuseas ette nähtud, et kõik need alaealised ja lapsed, kes laevade peal töötavad, peavad sundusliku arstliku ülevaatuse alla käima, peavad enne vastavale laevale tööle asumist arstitunnistuse selle kohta ette näitama, et nad tervislikult selleks kõlbulikud on. Sarnast seadust senni Eestis ei olnud, ja sellepärast on tarvis niisugune seadus välja anda. Selleks otstarbeks on käesolev seaduseelnõu esitatud. See seaduseelnõu näeb ette, et kõik lapsed, kes 18 aastat vanad ei ole, peavad arstliku ülevaatuse alla käima, ja et ainult hädalistel juhtumistel on võimalik alaealisi laevadele lasta ilma arstitunnistusega, kuid selle tingimisega, et nad otsekohe esimeses sadamas, kuhu laev tuleb, ja kus vastav arst kättesaadav on, üle vaadatakse ja tunnistuse selle kohta esitavad.

Peale selle näeb käesolev seaduseelnõu ette, et kes selle määruse vastu eksib, see võib

karistuse alla langeda kunni 50.000 mk. Juurde lisada võiks veel, et järelevalve pannakse töökaitse komisjari ja sadamakapteni peale, kellel õigus on ka laevadel seaduse täitmise järele valvata, kuna neil senni sellekohast õigust ei olnud. Töökaitse komisjoni nimel panen ette, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

E. Masik (põl): Väga austatud Riigikogu liikmed! (Vahelhüüe pahemalt poolt: Mina olen Masik!) Jah, mina olen Masik, aga kes Teie olete, seda mina ei tea.

Põhimõttelikult ei saa vaielda selle väikese seaduse vastu. Härra aruandja juba lühidalt seletas, mis ta sisu on. Seda korrata ei maksa. Mina isiklikult tema sisu vastu ka ei vaidleks, kuid mina vaidlen selle vastu, et seda seaduseelnõu panna maksma niisuguse väikese novellina, välja kiskudes ühte väikest ala tervest meie merimeeste korralduste küsimusest. Meil on praegu kohtuministeeriumi kodifikatsiooni osakonna meriasjanduse komisjonis vastavad seaduseelnõud arutamisel ja muuhulgas on ka paragrahvid ette nähtud selle kohta, kuidas üldse mehi ja missugustel tingimustel laevadele võetakse. Seal on ka sisse põimitud need põhimõtted, mis on Genfi konverentsi poolt vastu võetud; seal on vastu võetud need põhimõtted, mida see eraldi novell käsitab. Kuid seal, terves selles suures seaduses, on ette nähtud ka kontroll kogu selle seaduse täitmise järele, ja ma pean ütleva, et kontroll on seal teistel alustel, kui siin, ette nähtud. Ma arvan, kui meie tahame ühte osa kogu küsimusest välja kiskuda, siis meie läheme tingimata vastollu. Meie paneme siin seaduses maksma ühtemoodi kontrolli seaduse täitmise järele, kuna teises seaduses on see teistmoodi, mõlemad seadused käsitavad aga ühte ja sama asja. Järeldus oleks, et meie anname seaduse välja ja mõne aja pärast hakkame suurt seadust arutama ja peame esimest seadust muutma hakkama. Mina arvan, et ei ole mingit kiiret selle väikese seaduse vastuvõtmisega; oleks palju lihtsam, et see seadus antaks meriseaduse komisjoni, et seal suures seaduses arvesse võtta.

Kordan veel: ma ei vaidle nende põhimõtete vastu, mis siin seaduses on ette nähtud, kuid minu ettepanekuga saaksime meie seda kätte, et meie merimeeste seadus oleks ühtlane ja ei tuleks tarvidust väljaantud seadust muuta. Sellest seisukohast välja minnes panen ette seadus tagasi lükata selleks, et ta kooskõlla viidaks üldise seadusega.

Juhataja **A. Rei**: Seaduse tagasilükkamise kohta kirjalikku ettepanekut tarvis ei ole,

aga kui Teie teete ettepaneku, et see eelnõu antaks komisjoni, siis on vaja sellekohane ettepanek teha. Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja Th. Tallmeister: Rkl. Masik on ise selle peale tähelepanu juhtinud, et käesolevale seaduseelnõule sisuliselt vastu olla ei saa, ja ta ei ole selle seaduse vastu ka mingisuguseid väiteid toonud. Tema ettepanek on välja kasvanud sellest, et põllumeeste esitajad, mida meie töökaitse komisjonis oleme harilikult tähele pannud, põhimõttelikult kõigile niisugustele seadustele vastu räägivad, mis kuidagi viisi sotsiaalset laadi kannavad, ja eriti just nendele, mis konventsioonide alusel seisavad ja mis rahvusvahelise tööbüroo poolt vastu on võetud. Siin on ette toodud ainukese väitena rkl. Masik'u poolt see, et komisjonis olla juba üks laiema ulatusega seadus arutamisel, millega arvestades ei olevat tarvis sarnast novelli. Esiteks ei ole meil teada, millal sarnane seadus komisjonist välja tuleb, ja teiseks ei tee see mingisugust viga, kui tõesti mõne aja pärast sarnane seadus tuleb, siis saab ju praegune novell iseenesest tühistatud. See on aga ometi minu ja komisjoni arvates õige rutulise ja hädalise iseloomuga, sest on loomuvastane, et lapsed ja alaealised sarnastele töödele lastakse, kus see nende tervisele kahjulik on, nagu seda on töötamine laevadel. Neid võidaks sinna koguni haigetena vastu võtta, iseäranis praegustes oludes, kus tööpuudus suur on, ja alaealised sagedasti tööd otsivad. Kui see uus laiem seadus, mis meriseaduse komisjoni poolt tuleb, järelevalve mõne teise instantsi peale paneb ja mitte kommissaride ja sadamakaptenite peale, siis ei tähenda ka see midagi. Hilisem seadus tühistab eelmise ja siis läheks ka selles asjas järelevalve uute ametnikkude kätte, ja õnnetust see asjale ei tooks, kui see seadus, mis töökaitse komisjoni poolt esitatud, kas või ajutist iseloomu kandma peaks. Kõige selle tõttu ei saa ma rkl. Masik'u ettepanekuga ühineda ja jään töökaitse komisjoni nimel oma ettepaneku juurde.

Juhataja A. Rei: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Masik'ul.

E. Masik (põl): Väga austatud Riigikogu liikmed! Faktilise märkusena tahtsin nimetada, et meil merisõidus üldse lapsi ei ole, sest et seadus keelab ära alla 14 aasta isikutega merisõidus lepinguid teha.

Teiseks nimetasin kontrolli kohta, et praegu ei ole üldse kindlat arstlikku personaali veel loodud, ja seda ei saa ka enne, kui meriseadus maksma pannakse. Nii et kui see seadus vastu

võtta, siis on ta surnud seadus, ja ei ole mingit tähtsust teda tulevikus parandada. Nii ei kõnelenud ma mingisuguste tagamõtete pärast, nagu härra Tallmeister seda välja luges, vaid ma olen vastava ettepaneku teinud puht praktilisest seisukohast välja minnes.

Juhataja A. Rei: Asun ettepaneku — käesolev seadus I lugemisel vastu võtta — hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

14. Autasumaa tarvitamise seadus— I lugemisel. Maakomisjoni aruandja **H. Ostrat:** Käesoleva seaduse aluseks on 1923. aastal antud vabandussõjast osavõtnud sõjaväelaste autasu seadus ühelt poolt ja 1918. a. „Riigi Teataja's“ nr. 9 avaldatud ajutise valitsuse 20. detsembri 1918. a. määrus vahvuse eest antud maa kohta teiselt poolt. Kuna autasu seaduses enam-vähem on ära korraldatud, kuidas need isikud, kes oma teenete eest maad autasuks on saanud, seda tarvitada võivad, siis jäi autasumaa tarvitamise viis, kes maa ajutise valitsuse 20. detsembri 1918. a. määruse põhjal saanud või saavad, lahtiseks. Sellepärast tahab käesolev seadus seda küsimust lahendada. Maakomisjon katsus nii ühe kui teise kodaniku vahelkorda autasumaa tarvitamise suhtes ühendada ja õiglaseks teha, selleks käesolevas seaduseelnõus muudatusi ja parandusi tehes, missugused siin seletuskirjas on ette toodud. Riigikogu liikmetele on need muudatused ühes seaduseelnõuga kätte saadetud, ja sellepärast ei taha ma nende juures pikemalt peatuda, ning teen maakomisjoni nimel ettepaneku, see seadus I lugemisel vastu võtta.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

15. Raadioseadus — I lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **A. Tamm:** Väga lugupeetud rahvasaadikud! Käesolev seaduseelnõu,

mille ma täna esitan üldkomisjoni nimel, sisaldab päris uut asja, mis mujal Euroopas tuntud, kuid meil Eestis siiski väga vähe tuntud. Raadioasjandus on tehnikas kõige viimane ja kõige suurem saavutus. Ma olen kindel, et ka Riigikogu liikmetest nii mitmed seda saavutust on maitsenud raadiokontserti kuulates ja et mõnelgi on raadioaparaat muretsetud. Meie lähemad naabrid: Soome, Rootsi, Läti ja Venemaa on meist ette jõudnud. Raadio-

telegraaf on ka meil juba maksmas täies ulatuses ja raadiotelegraafi läbi on meil võimalik nii mõndagi summat kokku hoida, mis muidu oleks ära kulutatud maksudena telegrammide peale, mis me nüüd otsekohe raadio teel üle anda võime. See on juba üks võit raadioasjanduse alal, et teda ei või normeerida liig üksikasjaliste seadustega. Seda ei ole ka kuskil tehtud. Raadio alal ei olegi õieti Saksamaal seadusi olemas, vaid kõik raadioasjandus juhitakse valitsuse määruse läbi. Lätimaal on raadioseadus kaunis lühikene, sisaldab vist ainult kaks paragrahvi. Seda sama võib öelda ka Soome kohta. Meil peaks ta olema ka kaunis lühikene, kuid valitsus esitas siiski eelnõu, mis sisaldab 12 paragrahvi, ja üldkomisjon oma töös kui ka alamkomisjon seda asja tõsiselt võttes ja kaaludes, ei saanud vähemat seaduseelnõu luua kui käesolev, mis sisaldab 17 paragrahvi. Need paragrahvid ei taha siiski tungida sügavalt asjasse ja teda halvata selle läbi, et kõik võimalused liig peenelt ette näeks, vaid jäetakse valitsusele suur vabadus. Eestkätt ütleb seaduseelnõu kindlasti, et raadioasjanduse, raadio-telegraafi, üldse kõigi raadioühenduste eksploateerimine on riigi monopool, raadioühenduste korraldus allub teedeministeeriumile. Raadioasjandust võib kasutada mitte üksi ajaviiteks ja lõbuks, see tähendab, mitte üksi kontsertide ja kõnede otstarbeks, vaid ka propaganda otstarbeks. Kuid propaganda alal peab väga tugev kontroll ja järelvalve olema. Sarnast tegurit, nagu seda on raadioasjandus, ei tohi valitsus oma käest lasta ära minna, ja sellepärast on arusaadav, et ta peab olema riigi monopool. Sellest aga ei tohi järeldada, nagu ei oleks riigil õigust teda edasi anda kontsessiooni alusel eraettevõtetele, seltsidele või ühingutele, kes raadiojaama kontsertide ja kõnede edasiandmise otstarbel kasutada tahavad. Seaduses on ette nähtud, et raadioasjanduse korraldamine allub teedeministeeriumile ja järelvalve postipeavalitsusele. Üldkomisjon võttis sisse mõned päris uued paragrahvid, arvates, et raadioasjandus meil päris uus ja väga vähe tuntud. Nimelt on ette nähtud raadioasjanduse komitee. Selles komitees on 10 liiget, 4 on valitsuse keskasutuste esitajad ja 4 ühiskonnast kutsutud inimesed. Need inimesed on raadioaparaatide müüjad, esitajad, raadioklubide esitajad, inseneeride ühisuste esitajad jne.

Ühe sõnaga komitee on niivõrd konstrueeritud, et oleks raadioasjandust võimalik teostada täies ulatuses, ja et raadioasjandus mitte elust maha ei jääks. Seda silmas pidades, et raadioasjandus areneb väga kiires tempos ja see tehnika teeb hiigla samme ning hüppeid iga nädalaga, näeb seaduseelnõu veel ette, et raadiojaamade eksploateerimises ja raadio vastuvõtteaparaatide ülesseadmises ei tohi takistusi tulla, sellepärast lubab seadus võõra kinnisvara külge kinnitada raadio antenni, see tähendab, traadi otsa välja viia maja katusele, ilma et kinnisvara peremees tohiks seda takistada. See seaduseelnõu näeb ka ette, et selle läbi tekkinud kahju tasutakse peremehele ära õiglaselt. Samuti on ette nähtud, mismoodi see tasu maksetakse. (Vahelhüüded.) Ma ütlesin, et kui ma antenni tahan välja panna, siis lubab see seadus seda teha ja ühtlasi näeb ette, kuidas selle läbi tekkinud kahjud tasutakse. Kõik isikud, kes soovivad tulevikus raadio vastuvõtteaparaate muretseta ja neid kasutada, alluvad posti peavalitsusele, kus neid registreeritakse. Abonentide taksid aga töötab välja raadiokomitee ja kinnitab teedeminister. Ühe uue paragrahvi võttis üldkomisjon sisse, et ilma loata ülesseatud raadioaparaadid konfiskeeritakse. Kui see paragrahv vast paistab raskelt olevat, siis lubaksin endale selle õigustamiseks ette tuua, et sarnane kord on maksta pandud ka mõnes teises riigis. Ei saa ju eitada, et raadioasjandusega ühenduses on palju väljaminekuid, ja kui eraisikud raadioasjandust eksploateerivad ilma loata, siis ei aita nad ka neid kulusid katta. Aparaaadi konfiskeerimine ei ole iseenesest karistus ega nuhtlus, vaid sünnib selleks, et sundida inimesi tulevikus omale tarvilikul korral vastava loa muretsema. Siis näeb käesolev seaduseelnõu ka veel ette, et selle seaduse maksmapanemisega kaotavad maksvuse teised seaduseelnõud, mis sel alal tänini maksmas olnud. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, see seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Päevakord on läbi.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 1.50 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **A. Rei.**

Sekretäär **J. Holberg.**

Abisekretäär **L. Raudkepp.**

